

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Diplomová práce

2016

Zuzana Brůnová

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Hudební katedra

**Učební materiál v hudební výchově na 1. stupni
základní školy**

Diplomová práce

Autor: Zuzana Brůnová

Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Vedoucí práce: PhDr. Hana Příbylová

Zadání diplomové práce

Autor: Zuzana Brůnová

Studium: P081020

Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Název diplomové práce: Učební materiál v hudební výchově na 1. stupni základní školy

Název diplomové práce AJ: Teaching materials in music education at the 1st primary school

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Jedním z cílů diplomové práce je zmapování aktuální nabídky učebních pomůcek a výukového materiálu pro hudební výchovu na 1. stupni ZŠ. Dalším cílem je porovnání těchto materiálů s materiály používanými na ZUŠ.

Hurník, I., Eben, P. Česká Orffova škola. Muzikservis 2002 RVP PV, Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004

Garantující pracoviště: Hudební katedra,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Hana Příbylová

Oponent: prof. PhDr. Jiří Skopal, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 13.1.2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Učební materiály v hudební výchově na 1. stupni základní školy zpracovala s použitím uvedených pramenů a poznatků získaných v průběhu studia a praxe.

V Dolním Újezdě, dne 1.5. 2016

.....

Zuzana Brůnová

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce paní PhDr. Haně Příbylové, za odborné vedení diplomové práce. Za podporu, vstřícnost, cenné rady a trpělivost, kterou mi poskytla při zpracování této diplomové práce.

Absatrakt

BRŮNOVÁ, Zuzana. *Učební materiál v hudební výchově na 1. stupni základní školy*.

Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové: Pedagogická fakulta, 2016. s. 77

Anotace

Diplomová práce se zabývá zmapováním aktuální nabídky učebních pomůcek a výukového materiálu pro hudební výchovu na 1. stupni základní školy a základních uměleckých školách.

První část práce rozebírá nejčastěji používané učebnice na základních školách a základních uměleckých školách po jednotlivých ročnících. Zaměřuje se na obsah podle daných témat a podle přínosu jak žákům, tak vyučujícím.

Druhá část obsahuje využití učebních pomůcek a jejich možné začlenění v hodinách hudební výchovy. U jednotlivých pomůcek seznamuje s jejich aplikací při upevňování znalostí žáků.

Třetí výzkumná část této práce přináší informace o provedeném dotazníkovém šetření. Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, jaké učebnice jsou nejrozšířenější a v jak velkém rozsahu se využívají hudební pomůcky v hodinách hudební výchovy na prvním stupni v Pardubickém kraji.

Čtvrtá část porovnává využití hudebních materiálů na základní umělecké škole a základní škole.

Klíčová slova

učebnice, pomůcky, hudební výchova

Abstract

BRŮNOVÁ, Zuzana. „*Teaching materials in music education at the 1st primary school*“

Diploma Dissertation. University Hradec Králové: Pedagogical Faculty, 2016. s. 77

Annotation

This diploma thesis deals with mapping of current teaching aids and materials offer for the first primary education stage at primary and primary music/art schools.

The first part analyzes books that are most used at primary and primary music/art schools considering individual grades. It focuses on content according to topics and asset for pupils as well as teachers.

The second part includes usage of teaching aids and their possible incorporation during Music lessons. It also acquaints with their application for pupil's knowledge consolidation.

The third research part brings information about conducted questionnaire survey. The aim of this research was to find out what school-books are the most widespread and to what extent are music aids used in Music lessons on the first primary education stage in Pardubice Region.

The fourth part compares the use musical materials at the primary school and elementary school.

Keywords

Textbooks, supplies, Music

Obsah:

Úvod

1. Část – Učebnice pro žáky a alternativní učebnice.....	11
1.1 Hudební výchova – Státní pedagogické nakladatelství.....	11
1.1.1 Hudební výchova pro 1. ročník základní školy.....	11
1.1.2 Hudební výchova pro 2. ročník základní školy.....	12
1.1.3 Hudební výchova pro 3. ročník základní školy.....	14
1.1.4 Hudební výchova pro 4. ročník základní školy.....	15
1.1.5 Hudební výchova pro 5. ročník základní školy.....	16
1.1.6 CD vytvořené k učebnicím nakladatelství SPN.....	17
1.1.7 Souhrn k řadě učebnic pro žáky od nakladatelství SPN.....	17
1.2 Hudební výchova - nakladatelství NOVÁ ŠKOLA.....	18
1.2.1 Začínáme s hudební výchovou 1. ročník.....	18
1.2.2 Hudební výchova 2 učebnice pro 2. ročník základní školy.....	19
1.2.3 Hudební výchova 3 učebnice pro 3. ročník základní školy.....	20
1.2.4 Hudební výchova 4 učebnice pro 4. ročník základní školy.....	21
1.2.5 Hudební výchova 5 učebnice pro 5. ročník základní školy.....	21
1.2.6 CD vytvořené k učebnicím nakladatelství NOVÁ ŠKOLA.....	22
1.2.7 Souhrn k řadě učebnic pro žáky od nakl. NOVÁ ŠKOLA.....	22
1.3 Metodika hudební výchovy Ladislav Daniel.....	24
1.4 My pozor dáme a posloucháme Jaroslav Herden.....	28
1.5 Lidová píseň ve škole, Pavel Jurkovič.....	31
1.6 Hudební nauka pro malé i větší muzikanty 1. díl Dagmar Lisá.....	33
1.7 Česká Orffova škola I, Hurník a Eben.....	35
1.8 Česká Orffova škola II. Pentatonika, Hurník a Eben.....	38
1.9 Maličká su, Jaroslav Stojan.....	39
1.10 Učebnice Eva Jenčková.....	40
1.10.1 Hudba v současné škole I. učivo 1. díl.....	40
1.10.2 Hudba v současné škole I. učivo 2. díl.....	42
1.10.3 Hudba v současné škole II. Práce s písní.....	42
1.11 Já, písnička 1 Petr Jánský.....	43
1.12 Martin Vozar – Soubory.....	44
1.12.1 Soubor hudebních not.....	44

1.12.2	Soubor velkých not.....	45
1.12.3	Soubor hudebních příkladů.....	46
1.12.4	Soubor hudebních doplňovaček.....	46
1.12.5	50 hudebních kvízů.....	47
2.	Část – Pomůcky.....	48
2.1.	Rytmické kostky.....	48
2.2	Využití CD v hodinách hudební výchovy.....	49
2.3	Využití Interaktivní tabule v hodinách hudební výchovy.....	50
2.4	Využití Projektoru v hodinách hudební výchovy.....	51
2.5	Využití DVD v hodinách hudební výchovy.....	52
2.6	Využití Pexesa v hodinách hudební výchovy.....	52
2.7	Využití Otočných kostek v hodinách hudební výchovy.....	53
2.8	Využití Intonačních kostek v hodinách hudební výchovy.....	54
2.9	Využití karet s notami v hodinách hudební výchovy.....	55
2.10	Využití karet s takty v hodinách hudební výchovy.....	56
2.11	Využití nástěnných obrazů v hodinách hudební výchovy.....	57
2.12	Využití orffových nástrojů v hodinách hudební výchovy.....	60
2.13	Využití křížovek a doplňovaček v hodinách hudební výchovy.....	60
2.14	Využití flétny v hodinách hudební výchovy.....	60
2.15	Využití magnetické desky v hodinách hudební výchovy.....	61
2.16	Využití hudebních kostek v hodinách hudební výchovy.....	63
3.	Část – Výzkum.....	64
3.1	Závěr k dotazníkovému šetření.....	73
4.	Část – Porovnání hudebních materiálů na ZUŠ a ZŠ.....	74
	Závěr.....	75
	Resumé.....	76
	Seznam literatury.....	77
	Seznam příloh	

Úvod

Téma mojí diplomové práce zní Učební materiál v hudební výchově na 1. stupni základní školy. Pod pojmem materiál se skrývají učebnice a pomůcky.

Toto zaměření jsem si vybrala, protože je mi hudba velmi blízká. Pracovala jsem v základní umělecké škole jako učitelka hudební nauky a hry na nástroj. Poté jsem přešla učit na 1. stupeň základní školy, kde učím mimo jiné i hudební výchovu. V době, kdy jsem začínala učit na ZUŠ hudební nauku, bylo k dispozici strašně málo pomůcek a učebnic. Škola existuje poměrně krátkou dobu a její vybavení bylo velmi strohé. Předem mnou učili nauku různí učitelé, podle toho na koho zbyla anebo potřeboval doplnit úvazek. Nebyly zde žádné stálé učebnice ani pomůcky a tak jsem dostala volné pole působnosti začít pomalu dovybavovat učebnu a dávat hudební nauce jasný směr. Byla jsem omezena penězi a tak jsem si musela některé pomůcky vyrábět sama. Velmi mě to bavilo. V rámci praxe na UHK jsem se podívala i na výuku hudební výchovy na malotřídní škole, klasické venkovské spádové škole, velké městské škole. Neměla jsem to štěstí, abych se setkala s někým, kdo by učil hudební výchovu podle mých představ. Vždy jsem měla další nápady, jak by šla hodina vylepšit. Když jsem začala učit na základní škole a vyzkoušela jsem si, že hodiny hudební výchovy opravdu mohou probíhat podle mých představ, rozhodla jsem se prozkoumat a zjistit jak to vypadá i na jiných školách a zda bych svými nápady na využití pomůcek a doporučením dobrých učebnic mohla pomoci učitelům hudební výchovy na základních školách.

Jedním z cílů, které jsem si pro diplomovou práci zvolila, je zmapování aktuální nabídky učebnic pomůcek a výukového materiálu pro hudební výchovu na 1. stupni ZŠ. Protože je na trhu velké množství knih a učebnic využila jsem dotazníkového šetření, abych výběr zúžila na nejpoužívanější učebnice, zároveň jsem k nim přidala a popsala ty, o kterých si myslím, že jsou důležité. Dalším cílem je porovnání těchto materiálů s materiály používanými na ZUŠ. Zde jsem vycházela ze své praxe v ZUŠce. Zda jdou materiály, které jsem používala v hudební nauce využít i na základních školách.

Výsledkem této diplomové práce by měl být přehled učebnic, které jsou vhodné nejen pro žáky, ale i učitele. Aby v nich kantoři našli inspiraci, jak vytvořit hodinu hudební

výchovy tak, aby hodina měla řád, byla zábavná, měla postupem času vzestupnou tendenci, aby žáci zvládali postupně náročnější hudební dovednosti. Dalším výstupem by mělo být poskytnout učitelům přehled dostupných pomůcek, pomůcek, které si mohou sami vyrobit, jejich využití ve výuce.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř částí. V první části jsou popsány učebnice pro žáky a alternativní učebnice pro žáky i učitele. Ve druhé části rozepisují jednotlivé pomůcky, které lze v hodinách hudební výchovy používat. Ve třetí části se zabývám dotazníkovým šetřením, ze kterého jsem vycházela při zpracování této diplomové práce. V poslední čtvrté části srovnávám hudební materiály na základní škole a základní umělecké škole.

1. Část – učebnice pro žáky a alternativní učebnice

V první části diplomové práce popisují dvě řady učebnic vydané Státním pedagogickým nakladatelstvím a Novou školou, které jsou vydané jako kompletní řady od první do páté třídy pro 1. stupně základní školy. Tyto dvě řady jsem vybrala na základě výzkumu (Graf. 4), jako nejpoužívanější učebnice v hodinách hudební výchovy.

1.1 Hudební výchova – Státní pedagogické nakladatelství

Marie Lišková ve spolupráci s Iljou Hurníkem vytvořili řadu učebnic od první do deváté třídy. Je to v současné době jediná ucelená řada v takovémto rozsahu na trhu. Já jsem i pro diplomovou práci vybrala pouze první stupeň, který je podrobněji popsán níže.

1.1.1 Hudební výchova pro 1. ročník základní školy

Tato učebnice hudební výchovy je rozdělena do dvaceti setkání, což vychází na dvě setkání za měsíc. Všechna setkání jsou pohádkově motivována a i písně k nim vybrané, se shodují s tématem. Například: když je setkání s názvem pohádky O Budulínkovi píseň, se kterou se žáci seznamují a se kterou pracují, je o lišce. Další setkání jsou: Jak se Honza naučil latinsky, Šípková Růženka, Hrnečku vař!, Jak si pejsek s kočičkou dělali k svátku dort, O Budulínkovi, Vrána a liška, O Kašpárkovi, O perníkové chaloupce, O dvanácti měsíčkách, Princezna na hrášku, Jak se kontrabas zamilovat, Sedm havranů, Jak je málem popadl drak, Červená Karkulka, O žabce princezně, O koblížkovi, Čert a Káča, O Popelce. Celou učebnici provází naslouchající myška, která znamená poslech skladby a tančící myška, ta vyjadřuje pohybovou aktivitu. Každá kapitola začíná převyprávěným úryvkem pohádky na dané téma a písní, která s tématem souvisí. Další část kapitoly je zaměřená vždy na hudební nauku, někdy nové téma a jindy opakování. Žáci se postupně učí rozlišovat zvuky a tóny, pravidelné metrum, zpívání nahlas a potichu, tempo rychlé a pomalé, kdy melodie stoupá a klesá, co je vysoké a co hluboké, hudební nástroje, noty adt.. Celá učebnice je provázena barevnými obrázky ilustrované Gabrielem Filčíkem. Jsou to dětské obrázky, takže je nemůžeme považovat za přesnou kopii například hudebních nástrojů. Obrázky jsou využité i při

vysvětlování hudební nauky například: přirovnání k jeřábu, který je vysoký, postavičky ukazující správné dýchání, správné držení orffových nástrojů, obrázky rozlišující zvuky a tóny, ukázka hudebních nástrojů. V závěru učebnice jsou písně pro pilné zpěváky, ale jsou pro začínající poměrně náročné, je zde spousta skoků (sestupná kvarta, sestupná sexta,...), trioly, tečkovaný rytmus. V celé učebnici je většina lidových písní napsaná ve stupnici Cdur. (Lišková, 2005)

Metodická příručka k hudební výchově pro 1. ročník

Sama autorka ji nazývá hudebním nápadníkem. V úvodu popisuje, jak bychom měli k jednotlivým částem hodiny přistupovat, ale není zde žádná ukázka dechových, artikulačních ani hlasových cvičení. Nápadník je rozdělen podle jednotlivých setkání. V každém setkání jsou nejprve rozepsané otázky k pohádce, popřípadě o čem si s žáky na začátku hodiny povídat. Ke každé činnosti v daném setkání, ať už je to píseň, poslech, pohybová hra, je rozepsáno, jak s jednotlivými cvičeními pracovat. Na konci příručky jsou vypsané celé pohádky k jednotlivým setkáním. (Lišková, 2005)

Shrnutí hudební výchova pro 1. ročník

Na první pohled je tato učebnice velmi hravá, barevná, pro žáky určitě i zábavná. V současném přístupu k učení a propojování jednotlivých předmětů je to velmi dobře zpracované. Jednotlivá setkání jsou tematicky velmi pěkně prolnutá. Když se ale podívám na rozvržení hodiny podle metodické příručky, tak se většinou začíná pohádkou, poté se zrovna učí zpívat nebo vytleskávat a podobně. Úplně mi zde schází rozvržení hodiny. Důležité rozezpívání na začátku (pěvecká cvičení atd.) Příručka je sice plná nápadů, ale pokud učitel neví, jak má hodina vypadat, tak si s dětmi jen hraje. Devatenáct setkání je zajímavé číslo, když hodin během školního roku je zhruba 36 (počítáme-li prázdniny a podobně). Je tu velká variabilita pro učitele, jak si hodiny sestaví a pokud nejsou hudebníci, obávám se, že hudební výchova se změní na hudební hraní. Lidové písně jsou ve stupnici C dur, jsou nízko a žáci se nenaučí správnému nasazení pěveckého tónu. Co se mi docela líbí, jsou vhodně zvolené poslechy, které mají správnou délku pro poslech a mimo to tam jsou i pěkné nahrávky zvuků. (Lišková, 2005)

1.1.2 Hudební výchova pro 2. ročník základní školy

Učebnice je rozdělena do dvaceti setkání. Jednotlivá setkání jsou opět na nějaké téma, co mohou zažít žáci během roku. Jednotlivá témata jsou: Počasí, Vlnky a vlny, Ovoce, Otázka a odpověď, Přání, Zvířátka, Na stavbě, Zrcadlo, Řemesla, Vánoce, V kuchyni, Na svatbě, Sny, Muzikanti, Zvědavost – zvidavost, Já-ty-my, Létání, V zoologické zahradě, V přírodě, V lese u potoka. Učebnicí provázejí čtyři symboly kočiček. Modrá znamená poslech, hnědá zpívání, žlutá tanec, zelená zahrajte si na malé muzikanty. Všechny poslechy jsou v knize označeny modrým pruhem a všechny noty, které mají zelený podklad, si žáci sami zahrají. Každé setkání je opět velmi pěkně tematicky provázané. V knize se jednotlivé dovednosti stupňují od lehčí ke složitějším a náročnějším, takže je potřeba nepřeskakovat jednotlivá setkání. Hudební teorie odpovídá očekávaným výstupům RVP. Autorka zde zařadila i instrumentální doprovody, kde se žáci naučí číst partituru a hrát na orffovy nástroje. V závěru učebnice jsou písně pro pilné zpěváky, co jsme se naučili (zde je ve stručnosti vypsáno, jakou teorii se naučili), orffovy hudební nástroje (kreslené obrázky orffových nástrojů s pojmenováním a správným držetím), klaviatura s názvy kláves, hlasová výchova (postoj, artikulace, dýchání, hlasová cvičení). V abecedním seznamu najdeme navíc v poznámkách, zda má píseň doprovod a popřípadě jaký je. V seznamu poslechových skladeb jsou zvýrazněným písmem označené skladby, ke kterým bychom se měli vracet. (Lišková, Hurník, 2006)

Metodická příručka k hudební výchově pro 2. ročník

V úvodu metodické příručky jsou popsány jednotlivé nástroje, které patří do Orffova instrumentáře i s obrázky, jak správně jednotlivé nástroje držet a jak na ně hrát. U jednotlivých setkání jsou popsány nápady, jak s činnostmi pracovat. U poslechu je napsána nejen práce s poslechem, ale i zajímavosti ze života autora. (Lišková, 1999)

Shrnutí hudební výchovy pro 2. ročník

Učebnice pro druhý ročník je mnohem propracovanější než učebnice pro ročník první. Pro inspiraci jsou v závěru učebnice i nějaká pěvecká cvičení, které může učitel využít a obměňovat. Velmi se mi líbí rozpracovaný popis Orffova instrumentáře i s fotkami. Většina lidových písní je ale stále napsaná v C dur, což je potřeba transponovat nahoru

alespoň o jeden tón. Pokud má učitel k dispozici keyboard, tak to má snadnější, tam stačí otočit kolečkem a transponuje sám. Jedna píseň se autorce nepodařila zakomponovat do jedné strany a tak u písni Ty a já musíme při hře otáčet list. (Lišková, Hurník, 2006)

1.1.3 Hudební výchova pro 3. ročník základní školy

Opět učebnice plná setkání. Tentokrát dvacet dva. Každé setkání začíná barevným obrázkem a povídáním. Všechna témata jsou inspirované věcmi a lidmi kolem nás. Setkání jsou- Starosti s muzikou, Hledáme odpověď, Na horách, Dřina a zábava, Ptačí koncert, Valaši, U pana doktora, Výletníci, Vánoční hudba, Zmrzlá voda, Bydliště, Hračky, Křížem krážem, Přátelé a kamarádi, Vlák, Dirigent, Vdavky, Tanec, Koření, Oči, Kapela, S úsměvem na prázdniny. Touto učebnicí provází pes, který je i na obale knihy. Modrý pes znamená poslech, hnědý, zpěv písni, žlutý tancování, tmavě zelený zahrajte si na muzikanty a světle zelený hry s textem nebo melodií. V učebnici jsou nejen pejskem, ale i modrým pruhem vyznačené poslechy, zelené podbarvení not hru na nástroj atd.. Jsou zde sice černobílé, ale velmi povedené kreslené ukázky hudebních nástrojů. Všechna probíraná teorie, jako je například melodie vzestupná, sestupná, hudební nástroje, stupnice, notopis, taktování, dynamika, a další jsou v souladu s očekávanými výstupy RVP. Všechny důležité definice se objevují v oranžových rámečcích. Vybrané písni jsou vhodné pro druhý ročník, ale některé jsou rozepsané tak, že musíme otáčet strany. Na konci učebnice se opět setkáváme s písni Pro pilné zpěváky, seznamem co jsme se naučili, více rozpracovanou hlasovou výchovu, abecední seznam písni i poznámkami zda je píseň vícehlasá, instrumentální a podobně a seznam poslechových skladeb se zvýrazněnými skladbami na zapamatování. (Lišková, Hurník 2007)

Metodická příručka k hudební výchově pro 3. ročník

Metodická příručka se opírá o metodickou příručku pro 2. ročník. Odkazuje na práci například s orffovými nástroji a na opakování některých písni. U každého setkání je rozepsaná práce s jednotlivými úkoly, jsou zde intonační a rytmická cvičení rozepsaná v notách. Pro práci s poslechem je u některých skladeb, rozepsaný námět skladeb, jinde

život skladatele, podle toho jak se bude se skladbou pracovat. Je to příručka plná nápadů. (Lišková, 1999)

Shrnutí hudební výchova 3. ročník

Opět se zde nesetkáme s přesným sestavením hodiny. Setkání jsou sestavena za sebe podle obtížnosti. Učebnice navazuje na učebnici 2. ročníku a počítá se zde s tím, že předchozí stupeň žáci zvládli. Příručka žádného kantora neusměrňuje jak přesně má hodina vypadat, ale poskytuje nápady do hodiny. Nesetkáme se zde s přesným rozvržením hodiny. Autorka několik písní zakomponovala tak, že učitel musí při hře otáčet list, což komplikuje práci. (Lišková, Hurník 2007)

1.1.4 Hudební výchova pro 4. ročník základní školy

Jednotlivá setkání jsou zaměřená spíše abstraktním směrem. Žáci se zamýšlejí nad pocity, myšlenkami, atmosférou v hudbě a podobně. Setkání mají tyto názvy - Dopis, Tajemství, U vody, Koncert, Metronom, Paměť, Spánek, Podobnosti, Rodina, Vánoce, Na návštěvě, Světové strany, Barvy, Smích a hudba, Na vojně, Muzikanti, Námluvy, Abraka, čabraka, Cestovatelé. Učebnicí provází barvené opičky. Hnědá znamená zpěv, modrá poslech, tmavě zelená hra na nástroj a světle zelená hra s textem nebo melodií. Oproti učebnici pro třetí ročník se tato liší pouze v obsahu. Oddělení jednotlivých kapitol, značení poslechu, značení důležitých informací a ostatní jsou na stejném principu. V hlasové výchově na konci učebnice přibyla ukázka nácvičku dvojhlasu. Všechna teorie, která se v učebnici učí například – notopis v jednočárkované oktávě, pomlky, dělení hudebních nástrojů, taktování v dvou a třídobém rytmu, durové a mollové tóniny a další jsou v souladu s učivem a výstupy v RVP. Závěr učebnice je opět věnovaný pilným zpěvákům, jsou zde rozepsané složitější rytmické i instrumentální doprovody (zvonkohra, metalofon, xylofon, triangel, činely, hůlky, tympány). Hlasová výchova je rozepsaná pouze pro rozezpívání, ostatní, jako je - co jsme se naučili, abecední seznam písní, seznam poslechových skladeb, zůstává stejný. (Lišková, Hurník, 2006)

Metodická příručka k hudební výchově pro 4. ročník

Metodická příručka nebo také hudební nápadník je stále ve stejném duchu. U každého setkání je rozepsané povídání k úvodům, práce s jednotlivými cvičeními a písněmi až po práci s poslechem. V závěru učebnice jsou vypsány písně pro nácvik intonace podle not i popisem, jak žáky postupně naučit tímto způsobem zpívat. (Lišková, 2000)

Shrnutí hudební výchova 4. ročník

Náročnost jednotlivých cvičení, rozboru poslechů, písní ke zpěvu je adekvátní čtvrtému ročníku. Autorka opět vychází z toho, že žáci prošli a zvládli cvičení z předchozích ročníků. Opět se nepodařilo některé písně umístit, tak aby se nemuselo otáčet listem. Je dobré, že v učebnici je stále dost lidových písní. (Lišková, Hurník, 2006)

1.1.5 Hudební výchova pro 5. ročník základní školy

Pátý díl v řadě svým vzhledem, rozložením, nijak nevyčnívá z řady předchozích učebnic. Rozdíl je ve zvířátku, které provází učebnici. Tentokrát je to medvěd. Barevné rozlišení medvídků koresponduje s činnostmi jiných zvířátek z předchozích učebnic. Setkání, které provází tuto knihu, jsou tato - Vzpomínky, Mosty, Na Moravě, Hlavalamy, Zklamání, Tance, Rondo, Snění, Sólista, Vánoce, Odvaha, Na plese, Domov, Nápad, Nálada, V cizině, Vesmír, Hudební žertování, U řeky, Loučení. Objevuje se zde více teorie a životopisy skladatelů, které byly doteďka převážně v příručkách, je to proto, aby probírané učivo bylo v souladu s RVP. Začíná zde převažovat více umělých písní nad lidovými, a to podle autorky proto, aby žáci neztratili zájem aktivní zpívání. Závěr učebnice je obohacen oproti učebnicím předešlým o přehled uměleckých směrů v Evropské hudbě, kde jsou i s iniciálami vypsány do jednotlivých období ti nejznámější skladatelé a Slovníčkem hudebních pojmů. (Lišková, 2005)

Metodická příručka k hudební výchově pro 5. ročník

V úvodu příručky autorka radí, aby učitel neučil složitější rytmus, zpěv vícehlas, pokud žáci nezvládají jednodušší variantu. Je potřeba s žáky trénovat a upevňovat, co se naučili v nižších ročnících. Nápadník opět nabízí různé nápady, jak s jednotlivými cvičeními pracovat, jsou zde či dál tím náročnější úkoly. Záleží tedy na učiteli a žácích,

co všechno zvládnou. V závěru příručky jsou opět písně pro nácvik intonace podle not. (Lišková, 2000)

Shrnutí hudební výchova 5. ročník

V tomto ročníku se setkáváme s poměrně velkým množstvím teorie, kterou musejí žáci zvládnout. I přesto se autorce podařilo vytvořit učebnici tak, aby žáky bavila a do praktických ukázek zakomponovala teorii. (Lišková, 2005)

1.1.6 CD vytvořené k učebnicím nakladatelství SPN

Nahrávky, které jsou použité na těchto cédéčkách, byly pořízené se souhlasem Českého rozhlasu, stanice Vltava. Škála vybraných ukázek je veliká. Pro poslech jsou vybrané pouze části skladeb, ty které se hodí k danému tématu, probíranému učivu anebo ty nejznámější. Jejich délka od jedné minuty až po minut pět. Čas je velmi dobře zvolen, takže se žáci rozhodně nenudí. Na těchto CD najdeme nejrozličnější skladby od zvuků, tónů, přes skladatele různých století a národností, ukázky indiánské, africké hudby, zpěv jednohlas, sborový zpěv, až po současné interprety. Škála je opravdu veliká a CD povedená. (CD k uč. HV nakl. SPN)

1.1.7 Souhrn k řadě učebnic pro žáky od nakladatelství SPN

Všechny učebnice v tomto souboru jsou pěkně výtvarně sladěná. Každou učebnici vždy provází jedno hlavní zvířátko, jehož symboly se žáci řídí. Všechna setkání začínají motivačním obrázkem a textem. Líbí se mi, že autorka k hudební výchově přistupuje moderně a snaží se žákům přiblížit poznatky hudební výchovy ve formě praktických ukázek a her. Je však potřeba, aby učitel, který jde učit, znal a nezapomínal na hlasová cvičení, rozvržení vyučovací hodiny, protože toto autorka v žádné příručce jako komplex neuvádí. Velikost not a slov k písním, podle kterých má kantor hrát a zpívat, je poměrně malá. Mám zdravé oči, ale občas unavené, tak se v tom poměrně malém písmu hůře orientuji, a když připočítám, že mám u některých písní otáčet strany, tak si písně nakopíruji na jeden a to větší formát nebo se je naučím zpaměti. Dále se mi nelíbí neúplně vhodně vybrané tóniny, ve kterých jsou lidové písně napsané, v příručce je poznamenáno, že písně máme zpívat i v jiných tóninách, tak je hraji podle zdatnosti

zpěváků. Celkově na sebe učebnice příjemně navazují. Náročnost učiva se stupňuje s každou učebnicí. Obrázky, informace, cvičení jsou vhodně zvolené k věku žáků. (Lišková, 2005; Lišková, Hurník 2006; Lišková, Hurník 2007; Lišková, Hurník 2006; Lišková, 2005)

1.2 Hudební výchova - nakladatelství NOVÁ ŠKOLA

Jindřiška Jaglová napsala řadu učebnic od první do páté třídy. Je to soubor, který obsahuje učebnici pro žáky, metodickou příručku a CD. V dotazníkovém zkoumání vyšla jako druhá nejpoužívanější učebnice v Pardubickém kraji (graf. 4).

1.2.1 Začínáme s hudební výchovou 1. ročník

Nejedná přímo o učebnici, ale soubor jedenácti pracovních listů. Na každém listě se z jedné strany hudební teorie například.: Co je zvuk? Co je tón? Seznámení s notovou osnovou, rozlišení dlouhých a krátkých tónů, zpívání vysoko a nízko, poznávání hudebních nástrojů, melodie stoupavá a klesavá atd.. Na druhé straně listu se vždy nachází 2-3 většinou lidové písničky. Tóniny, ve kterých jsou písně zapsané, jsou přizpůsobené dětskému hlasu, takže se jim dobře zpívají. I obtížnost písni je vhodně zvolená. Všechny pracovní listy jsou doplněné jednoduchými černobílými obrázky, které se hodí k probírané látce. (Jaglová, 2012)

Metodický průvodce - hudební výchova 1. ročník

V metodické příručce pro učitele je v úvodu zkráceně popsáno, jak vyučovací hodinu rozdělit, co by nemělo v hodině chybět, postup nácviu písni a jak pracovat s poslechem. Dále je metodická příručka rozdělena podle měsíců v roce a každý měsíc obsahuje čtyři podrobně rozepsané hodiny. Každá hodina začíná dechovým cvičením, hlasovým cvičením, opakováním písni, rytmičkou částí a zbytek hodiny se mění, podle toho, zda je to zaměřené na poslech, pohybovou výchovu a podobně. (Jaglová, 2012)

Shrnutí hudební výchova 1. ročník

Pracovní listy jsou brány opravdu jenom jako doplněk, zpestření hudební výchovy, což si myslím je dobře. Kdyby autorka vytvořila více pracovních listů, někteří učitelé by toho využívali a stále něco malovali, doplňovali na úkor praktických cvičení, při kterých se žáci naučí zpívat, pohybovat v rytmu apod. Pokud s těmito pracovními listy budou učitelé pracovat, tak jak autorka uvádí v metodické příručce, tak si jsou žáci schopní zapamatovat základní hudební pojmy, které se mají v prvním ročníku naučit. Písničky, které jsou na pracovních listech z druhé strany, jsou vybrané vhodně k věku žáků. Avšak ze své zkušenosti vím, že v první třídě jsme se učili písně z not, až když uměli číst, což znamená v druhém pololetí, zhruba v květnu. Všechny písničky jsme se učili zpaměti nácvikem písně nápodobou. Ani autorka s písněmi na papíře jinak nepracuje, jsou tam napsané jen kvůli textu. Nejsem si jistá, jestli spojení pracovního listu s písněmi na druhé straně je dobré řešení. Pracovní listy si žáci vymalují, pak uloží, většinou ztratí a už se na ně nikdy nepodívají. Myslím, že lepší řešení by bylo vydávat je svázané jako pracovní sešit a určitě jim vydrží i do druhé třídy, kde by se jim písně hodily na další práci s notami a opakování písní. (Jaglová, 2012)

1.2.2 Hudební výchova 2 – učebnice pro 2. ročník základní školy

Celá učebnice je v černobílém provedení. Není rozdělena do žádných kapitol. Prolínají se zde písně, básničky, rytmická cvičení, otázky k poslechům, stručně vysvětlená hudební nauka na úrovni druhého ročníku a v neposlední řadě je zde ukázka nácviku zpívání podle not. Celá učebnice je provázána jednoduchými decentními kresbami. U každé písničky je napsán autor, popřípadě odkud lidová píseň je. Všechny písně jsou napsané v tóninách, které se žákům dobře zpívají a které se dají zahrát i na zobcovou flétnu. U každé písně je označení, zda se to zpívá vesele, klidně a dynamickým označením. Písně jsou dobře čitelné a každá vychází na jednu stranu (nemusíme při zpěvu otáčet list). Velikost not i slov jsou akorát na čtení. Všechny písně jsou psané s akordovým doprovodem a na začátku je číslem v kroužku označený stupeň, kterým píseň začíná. (Jaglová, 2012)

Metodický průvodce - hudební výchova 2. ročník

Metodická příručka pro učitele je rozepsaná do jednotlivých měsíců a hodin v daném měsíci. V úvodu je popsáno rozdělení hodiny, jak s jednotlivými částmi hodiny pracovat. V každé hodině je rozepsáno dechové cvičení, hlasový výcvik, opakování písní, rytmická cvičení a jak s jednotlivými cvičení, písničkami pracovat. (Jaglová, 2011)

1.2.3 Hudební výchova 3 učebnice pro 3. ročník základní školy

Vzhled učebnice je stejný jako učebnice pro druhý ročník. Černobílé provedení, velikost písma, notových linek, not atd. je také shodné s předcházející učebnicí. Teoretický obsah učebnice jev souladu s výstupy RVP třetího ročníku. Veškerá hudební teorie, která je probírána je v učebnici stručně popsána a k ní je vždy nějaká doplňovačka, spojovačka, návod k praktickému využití například vyhledej v písni noty, takty, vytleskej, zahraj a podobně. Důležité pojmy jsou vyznačené tučně. Většina písní, které v učebnici najdeme, jsou lidové. Setkala jsem se zde se třemi písněmi, které pokračují na další straně, což ztěžuje učitelů práci, protože si musí píseň buď okopírovat, anebo stíhat při hraní otáčet (pokud nezná píseň nazpaměť). (Jaglová, 2010)

Metodický průvodce - hudební výchova 3. ročník

Metodická příručka je opět velmi pěkně vypracovaná. V úvodu je obsah rozdělen po jednotlivých hodinách v měsíci a je zde stručně popsán obsah jednotlivých hodin. Každá hodina je rozepsána od písně, kterou se žáci budou učit, nauku, dechová cvičení, hlasový výcvik, opakování, nácvik písně až po závěr hodiny. Od ledna již autorka nerozepisuje dechová a hlasová cvičení, ale odkazuje na předcházející hodiny. Předpokládá, že žáci prošli cvičeními v předcházejících ročnících, tak učitel může použít a obměňovat tato cvičení. (Jaglová, 2011)

1.2.4 Hudební výchova 4 učebnice pro 4. ročník základní školy

Vzhled učebnice, velikost písma, jednoduché kresbičky jsou ve stejném duchu jako předcházející dvě učebnice. V tomto díle však začíná převažovat píseň umělá nad písní lidovou. V hudební teorii začíná přibývat hudební historie. Je zde popsán ve stručnosti život skladatelů a jejich hudební díla. Doporučený poslech hudebních děl k jednotlivým autorům najdeme v metodické příručce, ale na CD, které je vydáváno jako součást učebnice, žádné takové ukázky nenajdeme. Je tedy na samotném učiteli najít si jednotlivé ukázky sám. V rámci nácvičku hudební teorie jsou zde opět doplňovačky, jednoduché úkoly atd.. V této učebnici se setkáme u deseti písní s tím, že text a v některých případech i část notového zápisu jedné písně pokračuje na následující straně, což jak jsem uvedla výše, komplikuje práci s písní. (Jaglová, 2011)

Metodický průvodce - hudební výchova 4. ročník

V úvodu autorka připomíná, že učebnice navazuje na učebnice předchozí, takže v metodické příručce již nerozepisuje dechová, hlasová artikulační a podobná cvičení. V úvodu jsou některá tato cvičení rozepsaná a popsána pro připomenutí. Koncept této příručky je stejný, jako příručky předcházející s jediným rozdílem, že je zde rozepsaná prostřední část hodiny. Na konci příručky je připravená hra s nástroji, kterou lze okopírovat rozstříhat a použít do hodiny hudební výchovy. (Jaglová, 2011)

1.2.5 Hudební výchova 5 učebnice pro 5. ročník základní školy

Základní černobílý vzhled doplněný o jednoduché, tematicky vhodné obrázky, je i zde zachován. Změnila se však velikost písma. Vzhledem k tomu, že je to učebnice pro pátý ročník, autorka celkově změnila, zmenšila velikost písma, not, notových linek atd.. Převažují zde písně, umělé a přibylo zde i více textu k hudební teorii. Probíraná hudební teorie je v souladu s RVP. K jednotlivým tématům jako je například jazz, charleston, rock and roll, jsou vhodně zvolené písně, na kterých si daný hudební styl mohou žáci vyzkoušet a představit si ho. Vzhledem k tomu, že je zvolené menší písmo, tak i písně, až na tři, se vešly vždy na 1 – 2 strany, tak aby se nemusel otáčet list. (Jaglová, 2011)

Metodický průvodce - hudební výchova 5. ročník

Obsah, kde jsou rozepsány jednotlivé hodiny hudební výchovy v měsíci, zůstává stejný. V jednotlivých hodinách u všech chybí rozepsaná pěvecká cvičení na začátek hodiny. To, ale jak autorka uvádí, je záměrně, protože předpokládá, že učitelé používají celou řadu učebnic, kterou vydala. Tím pádem čerpají jednotlivá pěvecká cvičení z předcházejících učebnic. Popis zbývající části hodiny je již pěkně podrobně rozepsán. (Jaglová, 2010)

1.2.6 CD vytvořené k učebnicím nakladatelství NOVÁ ŠKOLA

CD, která jsou vydaná k této řadě učebnic, obsahují pouze písně objevující se ve zpěvníku a neobsahují žádné poslechové skladby. CD vytvořená pro 4. a 5. ročník jsou po dvou kusech. Skladby vybrala autorka učebnic Jindřiška Jaglová, výtvarně je ztvárnila Magdalena Bartoňová a všechny skladby hraje Jiří Hruška. Skladby jsou hrané na keyboard. Klávesy mají několik možností, jako například mají rejstříky s velkým množstvím hudebních nástrojů a různých hudebních doprovodů. Můžeme si navolit předeheru, dohru, změny v doprovodu a další. Písně na CD jsou pouze instrumentální. Nejprve se ozve název písně a poté má každá píseň předeheru a na konci dohru. Doprovody a hudební nástroje, které jsou k písním vybrány a hrány, zní poměrně dobře, nicméně působí to všechno strašně uměle. Minimálně se setkáme s dynamikou, téměř se nevyužívá změna v tempu (myšleno zvolnění, pro vyjádření nálady a podobně). Jako pomůcka, pro učitele, kteří neovládají dobře žádný nástroj, je to dobrá pomůcka, ale pro mě jako klavíristku tato cédéčka jako doprovod k písním nevyužívám. (CD k uč. HV nakl. NŠ)

1.2.7 Souhrn k řadě učebnic od nakladatelství NOVÁ ŠKOLA

Pohled na řadu učebnic pro 1. stupeň základní školy vydaných Novou školou Hudební teorie, hudební dějiny a další jsou v souladu s rámcově vzdělávacím programem. Je to i vhodně rozdělené do jednotlivých ročníků. Z hudební nauky je toho v učebnici rozepsáno jen to nejdůležitější a zvýrazněné jsou zde pojmy, které jsou důležité. Toto je

z pohledu učitele i žáka tak akorát. Tím, že přímo v učebnici jsou doplňovačky, spojovačky, aktivní úkoly, tak je tato učebnice pro žáky atraktivní. Nevyužívají ji jen jako zpěvník, ale aktivně s ní mohou pracovat. Autorka má v metodickém průvodci velmi zajímavě zpracované i jednotlivé hodiny, kde nezapomíná na dechová, pěvecká, rytmická, artikulační cvičení. Dále v jednotlivých hodinách střídá různé činnosti, nejsou dvě hodiny po sobě stejné, v každé je opakování a zároveň něco nového. To že autorka v této moderní, barevné době zvolila černobílý tisk vůbec neubralo na kvalitě ani na vzhledu učebnice. Jednoduché kresby jsou velmi decentní a příjemně doplňují texty. Naopak si myslím, že v těchto učebnicích panuje nenásilný řád. Každá nová kapitola začíná básní, ale je to zakomponované tak jemně, že si nikdo nevšimne, že jsou o kapitolu dál. Dále se mi líbí zápis písní v notových linkách. Jednotlivé notové linky jsou přehledné, poměrně daleko od sebe, mezi tím je čitelný text písně, autor, popřípadě odkud píseň pochází a tempové označení. K písním jsou psané akordové značky. Akordy jsou zvolené v co nejjednodušším provedení tónika, subdominanta a dominanta (mluvím-li o lidových písních), tak aby to zvládl i slabší hráč na klavír. Písně jsou napsané do tónin, které jsou pro žáky dobře zpívatelné. Jediné, co musím malinko zkritizovat, je poslech. Sice má autorka hodiny s poslechem rozepsané a má doporučenou skladbu, která je vhodná na poslech, ale na CD, které jsou součástí, jsou pouze písně obsažené v učebnicích, nikoliv poslechové skladby. Připravit si jednotlivé skladby je na každém učiteli. Nicméně v této moderní době plně internetu není velký problém si jednotlivé skladby najít na youtube. Může to být však na úkor kvality nahrávek. Jednotlivé díly učebnic jejich obaly jsou v modrých odstínech, vynechám-li pracovní listy určené pro první třídu. Hudební výchova pro 2.,3.,4. třídu mají stejný rozměr, ale hudební výchova pro 5. ročník je menší. Jejich rozměry jsou atypické něco mezi A5 a A4. Pro shánění obalů nevhodné. (Jaglová, 2012; Jaglová, 2012; Jaglová, 2010; Jaglová, 2011; Jaglová, 2011)

Alternativní učebnice

V druhé polovině první části popisují další učebnice, metodiky, zpěvníky, které se používají v hodinách hudební výchovy. Z mého dotazníkového výzkumu vyplývá, že další alternativní, nejčastěji používané učebnice jsou od autorů Jenčková a Jánský (Graf.5), (Graf.6). V rámci své praxe jsem se setkala i s dalšími dobrými učebnicemi a tak jsem je zde také uvedla. Některé učebnice popisují podrobněji, protože jejich obsah považuji za důležitý.

1.3 Metodika hudební výchovy Ladislav Daniel

Úvod knihy tvoří vysvětlení základních pojmů z hudební psychologie, jako jsou například: hudební vlohy, hudební činnosti, schopnosti, nadání, talent, hudební sluch, tonální citění a smysl pro rytmus. V další části metodiky se autor zabývá jednotlivými složkami, které tvoří hudební výchovu. V jednotlivých částech kapitoly je popsána teorie i praktický nácvik v praxi. (Daniel, 1992)

Hlasový výcvik

Začíná popisem hlasového výcviku na základní škole. *„Cílem hlasového výcviku na základní škole je dát žákům základní pěvecké dovednosti a návyky, odstranit případné závady ve zpěvu i v řeči a uchovat zdravě vytvořený hlas pro celý život nebo pro případný pozdější výcvik.“* (Daniel, 1992, s. 13) Dále jsou zde rozepsána dechová cvičení (počet dob na nádech, zadržení dechu a výdech), hlasová, artikulační a jiná cvičení. Daniel zde popisuje i správné sezení a stání při zpěvu, které je důležité pro správné dýchání a otevírání úst na jednotlivé samohlásky. Hlavový tón zde popisuje jako obtížnější na nácvik, ale je zde opět připojeno několik cvičení a popis, jak žáky naučit používat hlavový tón. Výslovnost koncovek, frázování, měkké nasazení samohlásek, vokalizace, prodlužování výdechu, vázání, dělení slovo atd.. Všechno je v metodice velmi pěkně podrobně i s návodem a cvičeními, jak to žáky naučit, popsáno. (Daniel, 1992)

Rytmický výcvik

Rytmus zde začíná učit pomocí zaznamenávání krátkých a dlouhých čar na tabuli pod jednotlivá slova písničky a až poté do čtvrt'ových not. Následovně si zde hraje na řemeslníky, kteří zatloukají hřebíky pěst do dlaně, následovně funkci může přebrat bubínek. Pořád se jedná o notu čtvrt'ovou. K dalšímu nácvičku not například osminových používá autor slabiky **tate tate**, čtvrt'ových **tá tá**, půlových **táá**, pomlka čtvrt'ová **nic** apod. Dále zde jako pomůcky pro nácviček rytmu doporučuje rytmické kostky, kde se dají kombinovat různé rytmy. S pomocí rytmických slabik zde popisuje nácviček i náročnějších rytmů například noty šestnáctinové, synkopu, a další. (Daniel, 1992)

Intonační a sluchový výcvik

Autor zde začíná nacvičovat intonování podle not rozlišováním vysokého a nízkého tónu za pomoci čárek, které jsou nakresleny v různých výškách, podle toho, jakou má píseň melodii. Následuje ukázka intonační tabule, kde jsou zapsány noty čtvrt'ové bez nožiček. Tato pomůcka se využívá na nácviček intonace a délku jednotlivých tónů ukazuje učitel. Žáci se nejprve učí reprodukovat krátké motivy na 3-5 tónech, s přibýváním věku přibývá i obtížnost, jako například nejen zpívání vzestupně a sestupně, ale i náročnější melodie a nástupy na jednotlivé stupně dané tóniny. Při nácvičku nástupu na různých stupních tóniny, jako pomůcku k zapsané písni používá před označením taktu akord tóniny, ve které je píseň zapsaná. Nácvičky jednotlivých intonačních dovedností jsou v metodice rozepsané podle ročníků základní školy. U každého ročníku jsou popsána a znázorněna cvičení, které by měl žák v daném ročníku zvládnout – a to od 1. až 9. třídy základní školy. (Daniel, 1992)

Dvojhlas

Předpoklad pro zpěv ve dvojhlase je zvládnout zazpívat čistě jednohlas. V první třídě se začíná tím, že druhý hlas zpívá učitel, postupně se od druhého ročníku rozvíjí zpěv druhého hlasu od jednoho drženého tónu, přes zpěv tercie, sexty atd.. Daniel v této kapitole rozepsal jednoduché ukázky motivů pro nácviček dvojhlasu. (Daniel, 1992)

Práce s nezpěváky

Zásada, u které platí „špatný učitel má ve své třídě nezpěváky.“(Daniel, 1992, s. 56). Takto se k nehuděbním lidem staví autor. Není člověk, který by neuměl zpívat, stačí zajistit předpoklady (nebát se zpěvu), individuální péče a po malých krocích se naučí

dle svých možností a schopností do jisté míry každý. V jednoduchém návodu je popsáno, jak s těmito žáky pracovat. (Daniel, 1992)

Hudební nauka

Hudební teorie by se neměla oddělovat od rozvíjení hudebních schopností či nácvičku hudebních dovedností. Měla by být propojena do zpěvu, hraní, poslechu atd.. Dále je zde popsána teorie, kterou by měl žák během hudební výchovy na základní škole znát a osvojit si. (Daniel, 1992)

Instrumentální složka hudební nauky

Využití nástrojů v hudební výchově přibližuje používání zvučících hraček, které doporučoval již J.A.Komenský ve svém Informatoriu. Hudební nástroje neslouží k tomu, aby nahradily zpěv, ale aby zpestřily výuku. Dále zde autor popisuje, jak postupně zavést jednotlivé nástroje do výuky. Je možné využít nejen orffovy nástroje, ale také nástroje, na které žáci hrají v ZUŠ. V této kapitole jsou popsány a vyfoceny nástroje, jejich správné držení a rozsah. Jsou zde partitury s jednoduchými lidovými písněmi, ve kterých jsou rozepsány doprovody pro tyto nástroje. Využívá zde bicí, zvonkohru, ozvučná dřívka, tamburína a další. V závěru kapitoly nechybí desatero pro nácvičku hry na hudební nástroje a rozdělení učiva do jednotlivých ročníků. (Daniel, 1992)

Zobcová flétna

Její rozmanité využití v hudbě, ať už jako elementární nástrojovou výuku, nástroj pro učitele hudby, domácí muzicírování, zábavné i klasické hudbě, zde popisuje Daniel jako velkou výhodu pro využití i v hudební výchově. Dále se zde dočteme, jak se nástroj postupným zdokonalováním lidové píšťalky vyvinul do současné podoby. Rozdělení fléten podle rozsahu, vývoj fléten od renesance až po současnost je také součástí této kapitoly. Důležitou součástí využívání flétny je nejen samotná hra na ni, ale také udržování dobrého stavu nástroje. Správné dýchání, držení flétny, první jednoduchá cvičení jsou zde ve zkratce také popsána a zároveň je zde uvedena literatura, podle které se mohou žáci učit hrát na flétnu. (Daniel, 1992)

Improvizace

Zde se autor opírá o skladatele Carla Orffa, který ve svém Schulwelku rozvíjel tvořivé schopnosti žáka (improvizaci). *Metodická řada improvizace se skládá z řady her,*

kterými se postupně žáci vedou hrou formou k tvoření. (Daniel, 1992, s. 91) Jsou to tyto hry: na ozvěnu, na otázku a odpověď (v různých jednodílných písňových formách), dvoudílná písňová forma a rondo. Postupně zde Daniel popisuje, jak jednotlivé hry používat, jak je rozvíjet, jak je obměňovat. Do improvizace zapojuje hru na tělo, zpěv sólo, sborový zpěv, orffovy nástroje a další. (Daniel, 1992)

Poslech hudby

Úkolem poslechu je osvojit si určitý repertoár, který má estetickou hodnotu a probudí v žákovi umělecký prožitek. Žák zde využije nabyté znalosti z naukových pojmů a dovede pojmenovat a jednotlivé pojmy použít při popisu hudební ukázky. Dále se musí vybírat vhodná hudba přiměřená věku žáka. Prostředky, které se využíváme pro poslech, je gramofon, rozhlas, televize, magnetofon, hra na nástroj učitele popřípadě návštěva koncertu. V závěru této kapitoly je popsáno, jak s poslechem pracovat, jak ho zařadit do vyučování. (Daniel, 1992)

Organizace učebního procesu v hudební výchově

Dobře popsany návod, jak si vytvořit plán na celý školní rok a body, které mají být zastoupeny v hodinách. Jak si správně rozvrhnout a rozdělit všechny složky hudební výchovy (hlasový výcvik, rytmus, intonace, hra na hudební nástroj, hudební nauka, pohyb s hudbou, improvizace a poslech). Jak velkou část hodiny by měly jednotlivé složky zabírat, jak hospodařit s časem a jak volný čas využít. (Daniel, 1992)

Vyučovací pomůcky pro hudební výchovu

Jako nejdůležitější pomůcka je zde uveden klavír nebo piano, na které udáváme tóny, akordy, intonační, rytmická, hlasová, sluchová cvičení. Dalšími pomůckami v podobě nástrojů jsou, soubor rytmických nástrojů (např. bongo), melodických nástrojů (např. flétna, zvonkohra). Pro výuku intonace je vhodná intonační tabulka. Pro výuku rytmu jsou vhodné rytmické kostky, které se dají otáčet a vytvářet tak různé rytmy, rytmická stavebnice (vkládání taktů do nástěnné tabule s kapsami), rytmické domino. Pro nácvik písni se osvědčily nástěnné tabule se zápisem písně. Nakonec je důležitá i učebnice, která má usnadnit a zefektivnit práci. (Daniel, 1992)

Souhrn k Metodice hudební výchovy od Ladislava Daniela

Na obálce Metodiky a zároveň v úvodu je napsané heslo „*know how učitele hudební výchovy*“ (Daniel, 1992, s.3). Toto heslo mluví za vše, co je v metodice obsaženo. Je to

soubor autorových celoživotních zkušeností. Jsou zde velmi podrobně popsány všechny části hudební výchovy, metody jakými dosáhne každý i méně schopný učitel dosáhnout co nejlepších výsledků. Autor sám vymyslel několik pomůcek do hodin HV, které se prodávají do současnosti. Jak ale z dotazníku vyplývá, zná a používá je jen 27,8% dotázaných (graf. 7). Daniel vnesl do nácviku rytmu rytmické slabiky, se kterými jsem se jinde nesetkala. Využívá je ve více jím vydaných učebnic například Škola hry na sopránovou flétnu, řada učebnic pro první stupeň základní školy. Slabiky pomáhají méně chápajícím žákům dodržovat pravidelně rytmus, aniž by znal délku not. Noty nahradí předepsanými slabikami. Tato metodika by neměla chybět v žádné škole. Ač je vydaná v roce 1992, tak se tyto metody v hodinách hudební výchovy využívají dodnes. (Daniel, 1992)

1.4 My pozor dáme a posloucháme Jaroslav Herden

Posloucháme hudbu se žáky I. stupně základní školy

Učebnice je rozdělena do pěti kapitol. Každá kapitola má své zaměření.

První je zaměřená na chvílky pro rodiče s dětmi. Kapitola začíná dopisem pro rodiče a pohádkou vztahující se k první písni U panského dvora. Následuje návod pro rodiče, jak a o čem si s dětmi povídat. V další části nazvané Z encyklopedie života se dozvíme, kdo je kůň. Dále mají děti a rodiče za úkol napodobovat koně, a to pomocí not pod linkou a nad linkou nebo poskakováním. V další části kapitoly si děti povídají o sousedech a naučí se tancovat ve $\frac{3}{4}$ taktu. V závěru si děti při poslouchání hudby malují. V průběhu této lekce děti uslyší ukázky: V. Trojan – Šest lidových písní pro smyčcové kvarteto, Z. Lukáš – Dětská Suita, Cestička pěkně šlapaná, C. Debussy – Dívka s vlasy jako len (instrumentální úprava) (Herden, 1994)

Druhá část – Co slyšíme kolem sebe

I v další části se setkáváme s vyprávěním, tentokrát zaměřeným na noční hlídku a všechny zvuky, které při hlídce mohou z lesa ozývat. Při rozboru skladby Malý příběh – akustická kompozice žáci rozebírají, jaké zvuky jim jsou a nejsou příjemné. Kuchyňská kapela je další část této kapitoly, kde žáci využijí kuchyňské nádoby a vyzkouší si hrát podle partitury k tomuto tématu je i vhodně zvolená skladbička O. Květech –

Kuchyňská kapela. V části Žabí koncert se opakuje hraní, tleskání, mlaskání a podobné, podle partitury, žáci si mohou vytvořit vlastní partituru a k tomu přimalovat zpívající žabičky. K poslechu od L. Matouška – Deset dětských písní – Žáby, jsou zde připsané úkoly, které mohou žáci během poslechu plnit. Lesní tůňka je část kapitoly, kde se žáci snaží napodobit hlasy a zvuky, které jsou okolo tůňky slyšet. Po skupinách žáci vydávají různé zvuky, jejich pořadí, jak a kdy se budou ozývat, řídí dirigent podle svého uvážení, proto je může tůňka znít pokaždé jinak. Předposlední téma je věnované kočce, rozhovoru kocoura s kočičkou. Na to navazuje poslech M. Ravel Duet kocoura a kočičky. Z encyklopedie života je poslední část této kapitoly, kde jsou tři různě upravené ukázky jedné skladby a k nim krátké povídaní. (Herden, 1994)

Třetí část – hudební řeči

První část kapitoly je inspirovaná pejsky. Po příběhu a promoklé rozprávce dvou psů následuje poslech S. Bodorová – Pes důstojný, Pejsek veselý a u toho je spousta úkolů, které mají žáci při poslechu plnit například rozlišit dva portréty psů (veselý, smutný, atd). Dále si s pejsky hrajeme, kombinujeme rytmy a poté vytváříme melodii na pěti tónech. Co dělá melodie? Je další otázka, na kterou hledáme společnou odpověď, zdali melodie stoupá, klesá, vlní se atd. Žáci si zde zahrají hru na otázku a odpověď s nejen ostinátním doprovodem a improvizací. V pohádce Jak tři královští synové hledali nevěstu, se zapojí všichni žáci. Hra je napsaná pro vypravěče, krále, sbor, orchestr a tři synové. Na tuto pohádku navazuje poslech pohádky Pohádka o princezně žabce od I. Hurníka. Následuje seznámení s durovou stupnicí, tempem, rytmem. Opera Prodaná nevěsta od B. Smetany je použita jako další poslech, ve kterém se žáci seznámí s pojmem opera. Dále si rozšíří si svůj slovník o další tempová označení, pojem metronom, takt, hodnoty not a pomlk. V dalším úryvku od C. Saint-Saëns Karneval zvířat, Želvy a Antilopy hledají podobu hudby s pohybem zmiňovaných zvířat. Poslední část je věnovaná vláčkům a mašinkám, at' už písní, příběhem, sborovým zpěvem, rozlišením rytmu, tak i ukázkou od L. Matouška - Expres. Na ukázce Čtvero ročních dob, Kukačka od I. Hurníka žáci pátrají po barvě hudby a v poslechu Symfonie č. 6 od L. van Beethoven (4. věty Nečas a bouřka) se soustředí na dynamiku. (Herden, 1994)

Čtvrtá část – Slovo, věta, souvětí

V úvodu si žáci hrají s rytmem, vymýšlejí rytmické odpovědi, doplňují taktové čary, hledají schodu v melodii a porovnávají dvojtaktí. U ukázky od A. Dvořáka, Moravské

dvojpěvy – Holub na javoře se mají žáci za úkol zaposlouchat a zamyslet se nad náladou písně následně mohou k opětovnému poslouchání přidat nástroje. Následuje nácvik jednohlas, dvojhlas, trojhlas a porovnání vokální a instrumentální hudby. Dalším úkolem je práce s mollovou stupnicí, malou a velkou písňovou formou. Pro seznámení s dechovým kvintetem a lidovou písní je určena skladba od V. Trojana – Dechový kvintet na téma lidových písní 3. Menuet. S pohádkou Červená Karkulka si vyzkouší operu a seznámí se s operetou, muzikálem (poslech J. Málek, Červená Karkulka). Na dvou lidových písních, které jsou v učebnici rozepsané v partituře pro zpěv, metalofon, xylofon, zvonkohru, činely a tympány, žáci porovnávají kontrast v náladě obou písní. Stejně tak ukázka od M. Ravela – Matka husa, Kráska a zvíře slouží k porovnávání, povídání si o hudebním kontrastu. Ve hře na schovávanou se žáci pomocí hry seznámí s pojmem variace a podle sluchu budou variace poznávat v ukázkách P. Ebena – Ovčáci, Výběr z variací z pohádky I. Hurníka na námět lidové písně: Pochod, Pastorale, V dešti. (Herden, 1994)

Pátá část – Hudba do života

Kapitola začíná novinovou zprávou o dění na lodi, která se plavila po londýnské Temži. A na tento článek navazuje seznámení s barokním orchestrem a poslechem Vodní hudby a Hornpipe od G.F. Händela. Další část je úryvek z deníčku komtesy Sabatievé, která popisuje zahradní slavnost a její tanec na Menuet, Malá noční hudba od W.A. Mozarta. Raz, dva, levá, dva ... naznačuje, že se tato strana věnuje pochodu a jako ukázka je na pásku připravena Carmen, Dětský pochod od G. Bizeta. Opakem na následující straně je B. Martinů, Špalíček, Popelčin ples na zámku a téma na dobrou noc. V závěru této kapitoly je vánoční příběh s poslechem E. Pascha Vánoční mše, Benedictus, Plechová muzika, kde probíhá seznámení s trubkou, fanfárou a pochodovou písní J. Herden – Plechová muzika. (Herden, 1994)

Malý slovníček

Malý slovníček je opravdu malý, ale najdeme v něm všechny výrazy, se kterými jsme se v knize seznámili nebo potkali. Výraz je zvýrazněný a podtržený. U každého výrazu je slovy popis, popřípadě kratší ukázka či notový zápis. (Herden, 1994)

Rejstřík skladatelů

Rejstřík je abecedně seřazen. U každého autora jsou napsané základní iniciály. (Herden, 1994)

Lidové písně

Přehledně zapsané lidové písně, které najdeme v učebnici nebo minizpěvníčku, který je však součástí učebnice, ale nachází se na konci. (Herden, 1994)

My pozor dáme a posloucháme

Další přehled, tentokrát jsou zde vypsány jednotlivé kapitoly a u každé je vypsána ukázka poslechu, se kterým se v jednotlivých kapitolách setkáváme. (Herden, 1994)

Minizpěvníček

Obsahuje osm lidových písní, které, jak autor uvádí, se do učebnice nevešly. (Herden, 1994)

Souhrn k učebnici My pozor dáme a posloucháme

Velmi povedená učebnice do hudební výchovy, která je zaměřená na poslech. Celou knihu provází vkusné obrázky kreslené Janou Šulistovou, které doplňují (nikoliv převyšují) obsah textu. Jednotlivé části jsou viditelně oddělené a označené kostkou s číslem kapitoly a daným názvem. Jednotlivé podkapitoly, jsou také velmi dobře poznat. Každá podkapitola začíná na nové straně, každá je zaměřená na jiné téma. Zároveň se v celé knize využívá a používá teorie z hudební nauky. Vždy důležité a nové pojmy jsou zvýrazněné zelenou barvou. Vysvětlivky k těmto výrazům najdeme v malém slovníčku na konci učebnice. Celé podkapitoly jsou tematicky sladěné i s poslechovou ukázkou. Autor v každé podkapitole vytvářel různé činnosti tak, aby to bylo pro žáky zajímavé. Využíval příběhů, pohádek, spojovaček, muzikantských hrátek, hru na nástroje, na tělo, na nádobí, tance, a další. Kniha je zaměřena na rozbor hudebních děl podle poslechu, od základního vnímání rytmu (pomalu, rychle), jednoduchých melodií (melodie stoupá nebo klesá), až po náročnější rozbor - jakou náladu skladba zachycuje. Ukázky jsou vždy dobře zvolené a perfektně zapadají do tématu u kapitol. (Herden, 1994)

1.5 Lidová píseň ve škole Pavel Jurkovič

Tato publikace určená žákům do škol je zaměřená, jak už z názvu vyplývá, na lidovou píseň. V úvodu autor popisuje, jakou roli hraje lidová píseň v životě každého z nás. Je to vzpomínka, které propojuje několik generací. Ani současní interpreti se o lidovou tvorbu opírají. Je to tvorba, která vyjadřuje všechny základní životní situace např. život, smrt, veselí, smutek, lásku, vzdor, ... (Jurkovič, 2000)

V další části nazvaná „Repertoár několika generací“ Jurkovič popisuje porovnávání lidových písní, které se v různě starých zpěvnících vyskytují stále dokola. Např.: Adámku náš, Ach synku synku, Kdes holubičko litala, Spievanky, spievanky, atd. Nejen ve zpěvnících se setkáváme s těmito písněmi, ale také současně hrající soubory se zabývají těmito písněmi. Např.: Musica bohemica, Hradišťan, atd.. (Jurkovič, 2000)

Obraz života je další kapitola. Už z názvu vyplývá, jak lidová píseň, říkadla, hádanky, pranostiky a další lidové dílka vznikala. Postupně jsou zde popsány jednotlivé příležitosti, události, projevy lidského života, které se vtiskly do lidové tvorby. (Jurkovič, 2000)

Objekt pozorování a řazení. Existuje nakolik řazení lidové písně například podle kraje, nářečí, míry dějovosti, zda je mollová či durová nebo o čem je text. Opět jsou zde jednotlivá zařazení pěkně a srozumitelně popsána. (Jurkovič, 2000)

V rytmu tance se využívá i lidová píseň, ať už je určena k hrám, jednoduchým tancům nebo folklorním souborům. (Jurkovič, 2000)

Náš tvořivý podíl je rozhodující, jak bude lidová píseň vypadat. Záleží na tempu, výrazu, dynamice, vhodném doprovodu. Dále zde autor popisuje, jaké nástroje jsou vhodné k jednotlivým písním. Poukazuje zde na známé autory a jejich uchopení a zpracování lidové písně. Nicméně i přes použití všech výše zmíněných hudebních prostředků je potřeba chápat lidovou píseň jako dílo, které má své zákony. (Jurkovič, 2000)

Lidové umění v scénickém tvaru. Zde je popsáno dvoudílné představení, v němž je demonstrováno scénické využití lidového umění. Představení je sestavené z říkadel,

rozpočítadel, pohádek, lid. písní atd. Toto představení mělo za cíl inspirovat učitele k většímu využití lidového umění ve škole. (Jurkovič, 2000)

V závěru Jurkovič shrnuje a apeluje na učitele, jak jsou důležitým udržovatelem lidové kultury a jak je lidové umění krásné a rozmanité. (Jurkovič, 2000)

V druhé polovině publikace jsou ukázky nejčastěji se vyskytujícími lidových písní. Jsou zde v jednohlasých i vícehlasých úpravách. S doprovodem orffových nástrojů, zobcové flétny, houslí a klavíru. (Jurkovič, 2000)

Souhrn Lidová píseň ve škole

Tato učebnice připomíná důležitost lidové písně. Lidové písně nás provází celým životem od kolébky až po hrob. Autor zde popisuje, k jakým příležitostem písně vznikaly, v jaké podobě se dochovaly dodnes a jak se v různých obměnách dědí napříč generacemi. Dále zde nabízí několik možností, jak by učitel mohl zařadit lidovou píseň do výuky. K nabízeným metodám autor nabízí i písně zpracované s hudebním doprovodem a zapsané ve vícehlase. Lidová píseň by se na základních školách neměla opomíjet. (Jurkovič, 2000)

1.6 Hudební nauka pro malé i větší muzikanty 1. díl Dagmar Lisá

Tato učebnice je rozdělena do 4 ročníků. I když je schválena MŠMT ČR k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy, je spíše, jak autorka uvádí, vytvořena pro výuku hudební nauky v základních uměleckých školách. (Lisá, 1998)

V prvním ročníku se žáci naučí názvy not a pomlk, názvy oktáv. Rozdíly mezi basovým a houslovým klíčem. Z čeho se skládá durová stupnice a rozdíl mezi stupnicí a tóninou. Dále tu najdou jednoduše vysvětlené názvy jako je akcent, koruna, ligatura, repetice, prima volta – sekunda volta, Da Capo al Fine. V závěru lekce je slovníček pojmů z dynamického označení a tempového označení. (Lisá, 1998)

Druhý ročník plynule navazuje na ročník předcházející a v popisu teorie pokračuje. Učebnice předpokládá, že žák zvládl a zná všechny základní pojmy. Zde je tato teorie: základní intervaly, durové stupnice v kvintovém a kvartovém uspořádání, mollová

stupnice aiolská, harmonická a melodická. Dále lekce pokračuje vysvětlením, co je citlivý tón, transpozice, akord, kvintakord a jeho obraty, triola, synkopa a další. V závěru je zde krátce vysvětlena lidová hudba. Opět kapitolu uzavírá slovníček tempových a přednesových označení. (Lisá, 1998)

Třetí ročník už obsahuje mnohem náročnější hudební teorii, se kterou se na 1. stupni základní školy nesetkáme. Je to například paralelní stupnice, kvintakord a jeho obraty, harmonie a základní harmonické funkce. Druhou polovinu této lekce, ale využít můžeme, protože je zde rozdělení hudebních nástrojů, instrumentální hudba, pěvecké hlasy, part, vokální a vokálně-instrumentální hudba. (Lisá, 1998)

S teorií ve čtvrtém ročníku se setkáme až na druhém stupni základní školy. Týká se to například zmenšených a zvětšených kvintakordů, melodických ozdob, enharmonické záměny, programní a absolutní hudba, atd.. (Lisá, 1998)

Souhrn Hudební nauka pro malé i větší muzikanty 1. díl

Učebnice je velmi dobře vypracovaným přehledem hudební teorie. Je stručná, ale srozumitelně napsaná. Vše je doplněno ukázkami, nejnütnějšími příklady a vtipnými obrázky, díky čemuž je psané slovo srozumitelnější. Průběžně jsou v textu zvýrazněná slova, která jsou k vysvětlovanému výrazu nejdůležitější. Nenavádí učitele, jak má učit, neomezuje ho při výběru tématu, které chce do hodiny hudební výchovy použít. Je pak na samotném vyučujícím, jak si hodinu sestaví. V závěru knihy jsou připravené testy k jednotlivým ročníkům, což učiteli zjednodušuje práci. Myslím, že tato učebnice by neměla chybět žádnému učiteli hudební výchovy. (Lisá, 1998)

Na ni navazuje druhý díl s názvem Hudební nauka pro malé i větší muzikanty 2 a kapitoly z dějin hudby. Je také velmi dobře zpracovaná, zaměřená převážně na dějiny hudby, což zcela jistě využijeme na druhém stupni základní školy. (Lisá, 1996)

1.7 Česká Orffova škola I. Ilja Hurník, Petr Eben

Učebnice je rozdělena na:

A – metodické pokyny – Zde odpovídá na otázku: „*Jak docílit toho, aby děti mohly se zaujetím pěstovat uměleckou činnost?*“ (Hurník, Eben, 1969, s.11)

1. Popisuje se zde, jak pracovat s říkadly – při přednesu říkadla, říkadlo s mluveným doprovodem, říkadlo s nástrojovým doprovodem a také péči o správný dech hravou formou.

2. Rozvíjení pěveckých a intonačních dovedností jako jsou např.: melodizace říkadel na dvou tónech (g,e), hledání zvolací formulky (vychází z běžné mluvy, ve které stoupáme a klesáme hlasem), zpívaný dialog (hry jako jsou otázka a odpověď), rozšiřování hlasového rozsahu, rozšiřování tónového repertoáru.

3. Seznámení s notovým písmem.

4. Základní rytmická cvičení – rytmická deklamace slov, vymýšlení slov k danému rytmu, rytmická deklamace slovních skupin, rytmizované otázky a odpovědi.

5. Improvizační cvičení – hra na ozvěnu, rytmizace textu, rytmické doplňovací cvičení, melodizace rytmů a vymýšlení textů k rytmům, melodické doplňovací cvičení, rytmické rondo, melodické rondo.

6. Taktování a hra na bicí nástroje – taktování, hra na bicí nástroje (ke hře se žáci propracují tehdy, kdy zvládají hru na tělo), poznámky k technice hry na jednotlivé nástroje (zde je popsáno a fotografiemi doplněno správné držení orffových nástrojů, tak aby došlo k co nejlepšímu rozeznění nástroje), použití jiných nástrojů (zde je pouze doporučení, které nástroje se uplatní během nácviku).

7. Stavba hodiny – tady jsou v několika bodech popsány vyučovací hodiny, když jejich cílem je např.: doprovod říkadla, melodizace říkadla, tempo,...

8. Místnost, rozmístění žáků, oblečení - měla by to být místnost, která je vybavena na hudební výchovu a zároveň, aby v ní byl dostatek prostoru na hudebně pohybovou výchovu. (Hurník, Eben, 1969)

B. Elementární improvizace

1. Práce s motivem – zde najdeme návrhy na rytmizovaná deklamační cvičení v metru lichém i sudém. Dále je zde rozepsaná hra na ozvěnu, kde žáci opakují rytmus po učiteli, nejprve jeden a poté dva takty. Následně hra na ozvěnu přechází do melodizace opakované po jednom a následně po dvou taktech. Tuto část uzavírají rytmické a vokální dvoutaktové kánony.

2. Hudební věta - jak už název napovídá, zde se pracuje s rytmizováním vět na různá témata - názvy rostlin, jména zvířat, přísloví a pořekadla, hlasy ptáků atd. Hra na ozvěnu rytmická i melodická se tu prodloužila na čtyři takty, což je mnohem náročnější a je vhodné tuto látku zařadit do vyšších ročníků nebo pro velmi nadané žáky. V této části se setkáváme s improvizací hudební věty na daný rytmus a rytmický i vokální kánon se prodloužil též na čtyři takty.

3. Hudební souvětí neboli perioda – na začátku je popsáno, co perioda znamená. Pro žáky na prvním stupni stačí, aby poznali rozdíl mezi závěry předvětí a závětí. Opět jsou zde rozepsané náročnější rytmizované texty s periodickou strukturou, improvizace v závěrech jednotlivých vět a rytmické kánony (dvouhlasé). Nově se zde setkáváme s ostinátním doprovodem k rytmickým kánonům a ostinátní bourdonové rytmy k doprovodným melodickým kánonům.

4. Variace – vytváření obměn na danou hudební myšlenku.

5. Rondo – vysvětlení co je to rondo se nachází v přední části knihy. Zde jsou ukázky rytmického a melodického ronda a popsáno jak s tím pracovat.

6. Malá dvoudílná a třídílná forma písňová s reprízou – tady najdeme např. píseň Hrály dudy a dále ukázky rytmické a melodické improvizace v malé dvoudílné i třídílné formě. (Hurník, Eben, 1969)

C. Písňe

V úvodu je pět písní rozepsaných, a to každý doprovod zvlášť. Ostatní písňe jsou psané v partituře. U těchto písní jsou popsány varianty, jak s jednotlivými rytmy a melodiemi pracovat. Celkem jsou zde rozpracované partitury pro 28 písní. Noty jsou v různých

kombinacích pro sólisty, sbor, zvonkohru, xylofon, metalofon, tympány, dřívka, triangl, činely, atd. (Hurník, Eben, 1969)

D. Deklamační hry

Říkadla s doprovodem, kánony, kánony s doprovodem a hádanky jsou rozpracované do rytmických hrátek pro jednu až čtyři skupiny, sólo a sbor nebo pro orffovy nástroje. Vše je psané v rytmických linkách i s dynamikou. (Hurník, Eben, 1969)

E. Instrumentální skladby

Zde je rozepsaných 12 instrumentálních skladeb do partitur. (Hurník, Eben, 1969)

F. Hudební výchova pohybem

„Děti nesmí být vedeny touhou zalíbit se učitel, nýbrž touhou spolu s ním vytvořit písničku, skladbu, pohádku, taneček – hrát si sním.“ (Hurník, Eben, 1969, s.85)

1. Hudebně-pohybová cvičení – inhibice, reakce, soustředění vysvětluje, jak děti naučit reagovat včas na různé nástroje. V podstatě jak do dětí dostat rytmus, tempo. I dále jsou návody na pohybové hry zaměřené na dynamiku, melodii, legato a staccato. Frázování v pohybové výchově vede k správnému citění, odlišení jednotlivých částí hudební skladbičky, písničky apod..

2. Pohybová průprava – průprava správného držení těla. Tady najdeme několik cviků doplněných obrázky na posílení zádoových svalů a všech svalů, které nám zajišťují správné držení těla, správnou chůzi. Ze správného držení těla následovně vychází správné držení nástroje při hře. K tomu jsou nakresleny a popsány další cviky.

3. Pohybové a taneční hry – hry jako je Zlatá brána, Šneček, Bubeníci, Cibulka už jen propojují získané zkušenosti z předchozích cvičení v knize. (Hurník, Eben, 1969)

Souhrn Česká Orffova škola I.

Tato učebnice hned na začátku má hlubokou myšlenku. V úvodu mě zaujalo: *„Dítě nemá být stále jen poučováno, či dokonce mentorováno přezíravým učitelem, nýbrž má být v hodině hudební výchovy hluboce zaujato, cítit se nejen dobře, ale být svrchované*

šťastno a získávat poznatky a vědomosti „nevědět jak“. Učitel přestává být při této formě výuky přísnou autoritou, ale je spíše „jedním z kolektivu“, starším přítelem, který laskavě poradí, jak napravit různé nedostatky a přispěje obětavou pomocí tam, kde je třeba.“ (Hurník, Eben, 1969, s.5). Úžasná myšlenka, kterou bych ráda naplnila.

Celá kniha je velmi dobře zpracovaná a každý kantor by si jí měl přečíst. Je plná skvěle systematicky sestavená cvičení, od nejméně náročných po náročné, a to v několika oborech hudební výchovy. (Hurník, Eben, 1969)

1.8 Česká Orffova škola II. Pentatonika Ilja Hurník – Petr Eben

V úvodu knihy je podrobně popsáno, z čeho odvozujeme pentatoniku a jaké pentatonické stupnice se vyskytují a jak vznikají. Dále zde autoři apelují na to, aby než učitelé budou používat tuto knihu, a budou chtít po žácích hrát vše naráz, prošli knihu Česká orffova škola I., jsou v ní všechny hudební základy, které musí žák umět, aby zvládl náročnější úpravu písní. (Hurník, Eben, 1969)

Vokální skladby

Písničky jdou po sobě od nejjednoduššího k nejsložitějšímu. Písničky jsou rozepsané v partituru pro zpěv, několik nástrojů ale i hru na tělo. Ponechávají na učiteli a vyspělosti a šikovnosti žáků, zda využijí všech předepsaných nástrojů anebo budou hrát jen některé, popřípadě si partituru mohou zjednodušit. Ne všechny písničky se vešly na jednu stranu, a tak je potřeba si je dopředu nakopírovat, aby hráči nemuseli otáčet při hře strany. Část písniček je zakončena písní z pohádky O Koblížkovi, kde je přímo rozepsaný dialog jednotlivých postav, které v pohádce vystupují, takže to lze využít v hodině jako divadelní etudu, do které sbor a orchestřík v určitých místech zpívá.

Instrumentální skladby

Stejně jako skladby vokální jsou sestaveny od nejjednoduššího k nejsložitějšímu, tak i skladby instrumentální. Začínají skladbičkou pro dva nástroje a postupně se rozvíjejí až na sedm nástrojů hrajících zároveň. V závěru kapitoly se nachází kánony pro více nástrojů. Nejčastěji používaným nástrojem je zvonkohra a xylofon. Dále jsou zde

zastoupeny tympány, ozvučná dřívka, činely, metalofon a v neposlední řadě kytara a flétna. (Hurník, Eben, 1969)

Souhrn Česká Orffova škola II. Pentatonika

Další výborně zpracovaná kniha od těchto autorů. V současné době jsem nenašla žádnou publikaci, kde by se takto zpracované písně objevily. Žáci nemusí být žádní velcí znalci not anebo umět hrát na nejrůznější nástroje, a přesto si na ně zahrají, protože jsou doprovody vymyšlené velmi jednoduše avšak efektivně. Autoři zde popisují jako pokrok a experiment v přístupu k hudební výchově na školách. Z mého pohledu položili základ v hudební výchově, na kterém dodnes staví. (Hurník, Eben, 1969)

Maličká su Jaroslav Stojan

Maličká su, je soubor tří učebnic hudební výchovy pro děti mateřské a základní školy.

Maličká su 1

První díl této učebnice je určen hlavně dětem předškolního věku, písně jsou přepsány do tóniny, která se dětem lépe zpívá a jsou v rozsahu tercie až kvinty. Dále autor odkazuje na klavírní doprovody k písním, které najdeme ve Škole hry na keyboard bez basového klíče 1.,2., kterou napsal také sám autor. Učebnice má 47 stran, z nichž na 44 stranách jsou písně, na začátku je úvodní slovo s abecedním seznamem písní a na konci je přehled akordů pro klavír a kytaru, kterými jsou písně doprovázené. (Stojan, 1996)

Maličká su 2

Druhý díl učebnice hudební výchovy je určen pro děti předškolního věku a dětem 1. a 2. třídy. Písně jsou tentokrát v rozsahu až sexty a opět v tóninách, které se žákům lépe zpívají. Vzhled i uspořádání písní je stejné jako v prvním díle učebnice. (Stojan, 1997)

Maličká su 3

Třetí a zároveň poslední učebnice obsahuje opět 44 písní, které jsou tentokrát určeny pro děti ve věku 3-10 let. Písně jsou v rozsahu sexty, septimy, oktávy a v tóninách, ve kterých se dětem přirozeně dobře zpívá. I u této učebnice narazíme na naprosto stejné rozvržení. (Stojan, 1997)

Shrnutí Maličká su

Všechny písně jsou napsané v těchto tóninách: C dur, D dur, D moll, F dur, E moll. Autor využívá v akordovém doprovodu nejen základní tóniku, subdominantu nebo dominantu, ale i zajímavých přechodů přes 2. a 6. stupeň v dané tónině. Pro mě jako klavíristu, ale i pro zpěváky a posluchače se tímto stává písnička zajímavější. Většina písní je psaná tak, že se dají hrát na flétnu, takže pokud má učitel možnost zapojit žáky do hraní, nemusí nic upravovat. Výběr písní je naprosto vhodný k danému věku, kterému je autor přiřadil. Navíc je každé písničce nakreslený obrázek, který zachycuje obsah písně. Jsou to poměrně povedené zpěvníčky, ale jako učebnice hudební výchovy, jak to autor nazývá a jak to schválilo MŠMT, bych k tomu měla výhrady. Učebnice má obsahovat i teorii, poslechy, adt. tak, jak je to uvedené v RVP. Proto já to za učebnici nepovažuji. (Stojan, 1996)

1.10 Učebnice Eva Jenčková

Eva Jenčková je současná žijící autorka, která se dlouhou řadu let věnuje psaním tematiky laděným hudebním brožurkám. Na svém kontě jich mám velkou řadu. Například Zpíváme mamince, Tóny jara, Hody, hody, doprovody, Hudební pohádka, Podzimní zpívání, Hudební žerty s Mikulášem a čerty, Čertovské dovádění, a spoustu dalších. V jednotlivých knížečkách najdeme písničky, říkadla, rytmická cvičení a další. Vše je vždy na jedno téma. Po vydání jednotlivých brožur jezdí po školách a pořádá vzdělávací akce, na kterých své knihy představuje. Já jsem si pro diplomovou práci vybrala její jedny z prvních vydaných učebnic.

1.10.1 Hudba v současné škole I. učivo 1. díl Eva Jenčková

Tato alternativní publikace, kterou metodicky zpracovala Eva Jenčková, se rozkládá na několik částí. Učivo, metodické pokyny, učivo s hudebními příklady a na konci nechybí literatura a obsah. Na úplném začátku je popsána teorie, to znamená význam učiva, správný výběr učiva, druhy učiva a pedagogické využití učiva. Dále v knize se nachází metodické pokyny k jednotlivým částem knihy, jako jsou říkadla, popěvky, písně, klavírní miniatury a malé tematické celky. Zde zkráceně popisuje, co budeme rozvíjet v

jednotlivých částech – např. dynamiku, rytmus, artikulaci, instrumentace, rozvoj hudební paměti, dvojhlas, zpěv vzestupně, sestupně, ... Poslední a největší část je věnovaná hudebním příkladům. (Jenčková 1999)

Říkadla – například Bum, bum na vrata, Spadla moucha do capoucha, Bouře atd. Ke každému říkadlu jsou napsaná slova, realizace, což znamená pohybové ztvárnění daného říkadla, u některých jsou rozepsané varianty rytmického doprovodu, který je doporučen buď pro hru na tělo nebo hru na orffovy nástroje. (Jenčková 1999)

Popěvky – například Rostl v lese strom, Kokokodák, Žabky zpěvačky. V této části najdeme pouze noty, metodické pokyny, co na které písně budeme trénovat, najdeme v přední části knihy. (Jenčková 1999)

Písňe – například Prší, prší, Šel tudy, měl dudy, Na sukýnky, Na točenici,... Opět zde nejsou metodické pokyny u každé písničky, ale na začátku knihy. Písňe nejsou zvoleny žádnou náhodou, ale promyšleně, protože na každé se procvičuje něco jiného. Například ostinátní doprovod, epizodický dvojhlas, zpěv rozloženého kvintakordu, procvičení základních intonačních modelů, zpěv dvojhlas, ... (Jenčková 1999)

Klavírní miniatury – Divná písnička, Vlak se rozjíždí, Deštivý den, Hodinky a hodiny a Kocour a myška. Jsou to malé klavírní skladbičky, snadné na interpretaci pro učitele a zajímavé na poslech pro žáky. Zde je u každé skladbičky popsáno, jak pracovat s žáky při hodině, poznatky k poslechu, jaké výrazové prostředky mají žáci sledovat apod. (Jenčková 1999)

Shrnutí Hudba v současné škole I. učivo 1. díl

Vzhledově na mě publikace příliš dojem nezaujala. Jednotlivé písňe jsou kopírované z různých zpěvníků nebo psané rukou. Stejně je to s doprovodným slovem, které je také různorodé. Je to jak se lidově říká „každý pes jiná ves.“ Nicméně obsah knihy na mě udělal naopak obrovský dojem, protože zde najdu, velké množství inspirace s dobře zpracovanými písňemi. Je zde i možnost tematicky jednotlivé říkadla a písňe propojit, což je v současné době ve vyučování obrovský trend. (Jenčková 1999)

1.10.2 Hudba v současné škole I. učivo 2. díl Eva Jenčková

Druhý díl učiva se shoduje s dílem prvním. Jeho obsah a rozdělení na jednotlivé části je stejný až na jednu část, která v prvním díle není a to je část Skladby. V této části jsou tři ukázky od Bedřicha Smetany – Pochod komediantů, W.A.Mozarta Sonáta C dur (část 1. věty) a Malá noční hudba (část 1. věty). Opět je to doplněno za začátku knihy o metodické pokyny, co se skladbami dělat. (Jenčková 1996)

Shrnutí Hudba v současné škole I. učivo 2. díl

Stejně jako první díl je i druhý z estetického hlediska nezajímavý, ale obsah je velmi dobrý. Oproti prvnímu dílu jsou zde náročnější složitější písně se náročnějšími úpravami pro doprovody zvonkoher, metalofonu, xylofonu či orffových nástrojů. (Jenčková 1996)

1.10.3 Hudba v současné škole II.Práce s písní Eva Jenčková

Jak již název napovídá, autorka se v této knize věnuje práci s písní. V úvodu jsou popsány základy pěvecké výchovy – význam zpěvu, vývoj a výchova dětského hlasu, základní pěvecké dovednosti a návyky (postoj při zpěvu, pěvecké dýchání, regulace zpěvní dynamiky, hlavový tón, tvoření tónu, vázání tónu, vyrovnání vokálů, zvětšování hlasového rozsahu, artikulace, intonace, zpěv s výrazem). Dále autorka uvádí, jaké jsou zásady hygieny při zpěvu a metodické pokyny k nácviku a zpívání, na které bychom neměli zapomínat. Vše je psáno slovně. (Jenčková, 1997)

Stejně jako v předchozích učebnicích má E. Jenčková oddělené metodické pokyny od vlastních písní. Ke každé písni je vypsána metodika, na co se zaměřit a dát si pozor při zpěvu, u některých písní jsou také náměty k instrumentální činnosti, improvizaci, pohybu. Metodika je jednoduše a srozumitelně popsána. (Jenčková, 1997)

Hudební příklady je poslední část, která nám nabízí 32 písní. Je to široké spektrum, ze kterého si můžeme vybrat písně pro různé nácviky: nácvik písně podle not, melodie stoupavá či klesavá, vázání tónů, zpěv staccata, legata, zpěv jako štafeta, volný nástup na 5. stupeň, 8. stupeň, procvičení artikulace, hudební paměť, zpěv s výrazem atd.. Dále zde na straně 41 – 44 objevíme hrátky s čísly jako například: zpívání podle čísel,

poznávání písní podle rytmického zápisu s čísly, hledání chyb, hádání nástrojů. (Jenčková 1997)

Shrnutí Hudba v současné škole II. Práce s písní

Úroveň grafické stránky publikace se o trochu zvedla. Písmo je již jednotné, ale noty k písním jsou stále, jako když to vystřihnete z různých zpěvníků a nalepíte do jednoho. Nicméně výběr skladeb je opět dobrý a různorodý. Od jednoduchých písní, kde jsou schopni žáci zpívat z listu, po složité. U žádné písně se žáci nebudou nudit, protože v metodickém pokynu je vždy něco, co udělá píseň zajímavou. (Jenčková 1997)

Já, písnička 1 Jánský Petr

Zpěvník pro žáky základních škol I. díl pro 1. – 4. třídu

Já, písnička je řada zpěvníků, která je určena pro různé ročníky. I. díl je doporučen pro 1. – 4. třídu, II. díl pro 5. – 9. třídu, další díly jsou určeny pro žáky středních škol. Jednotlivé zpěvníky jsou barevně odlišené. První díl je zelený, druhý díl je žlutý, třetí díl je modrý, čtvrtý díl červený a pátý fialový. V prvních dvou zpěvníkách jsou písně rozdělené na lidové, umělé a koledy. Ve zpěvníkách pro střední školy už mají podrobnější dělení a to na jazz, klasika, pop, rock, trampské a další. V prvních třech zpěvnících nenajdeme žádnou stejnou píseň, ve zpěvnících následujících se opakuje například píseň A té Réhradice. V prvním díle převažují písně lidové nad umělými a ve druhém díle je to naopak. Písně jsou ve zpěvníku seřazené abecedně, což zjednodušuje vyhledávání. Každé písně je věnovaná samostatná stránka, nestalo se, že by píseň pokračovala po otočení listu. U každé písně je napsaný autor hudby, textu, pokud je píseň lidová, tak z jaké oblasti pochází. Dále je zde uvedeno číslo rytmického doprovodu (na konci zpěvníku v přehledu je ukázka rytmů na kytaru) a tempové značení. Všechny písně jsou napsané v notách a mají akordové značky. Sloky, které mají stejnou melodii, jsou pod notovým zápisem dopsané do odstavečků. Zvolené tóniny k jednotlivým písním jsou různé. Na konci zpěvníků najdeme přehled akordů se zápisem na kytaru a přehled rytmů též pro kytaru. (Jánský, 1995)

Souhrn Já, písnička 1

Tyto zpěvníky jsou schválené Ministerstvem školství ČR. Platnost těchto zpěvníků je šest let. Existuje tedy několik verzí jednoho zpěvníku, protože autoři reagují na připomínky a zpěvníky doplňují podle připomínek. Stane se tedy, že někde přidají, jinde uberou. Nejsou to však obrovské změny. Tóniny, ve kterých jsou jednotlivé písně napsané, nejsou vždy pro zpěváky vhodné. Autoři se obhajují tím, že nemohou tušit, s jak vyspělými zpěváky budeme písně zpívat, a proto je na učitelích, aby si transponovali sami, tak jak potřebují. Při hře na kytaru to vyřešíme kapodastrem, na keyboardu otočíme kolečkem a u klavíru si to musíme přepsat (pokud nejsme zdatní hráči). Škála vybraných písní je veliká, takže se je nestihneme za ty roky ani všechny naučit. Myslím si, že tyto zpěvníky by neměly chybět v žádné škole. (Jánský, 1995)

1.12 Martin Vozar - Soubory

Martin Vozar tiskne vlastní soubory her, not, doplňovaček, křížovek, kvízů a další. Nevydává to žádné nakladatelství. Jednotlivé soubory posílá na objednávku v barevných deskách nesvázané. Nemá to žádnou doložku MŠMT, označení ISBN. I přesto jsem si dovolila tento materiál do diplomové práce zařadit, protože si myslím, že jsou jednotlivé soubory dobře zpracované a já sama je v hodinách hudební výchovy používám.

1.12.1 Soubor hudebních her

Už z názvu vyplývá, že nejde o žádnou učebnici, ale o hry. Tento soubor se zakoupí jako soubor papírů v barevných deskách. Je to metoda, kde si formou hry žáci upevňují, ověřují své znalosti, z oblasti hudebních nástrojů, not v osnově a jejich názvů, rytmu, písničky rozdělené na takty, písničkové hádanky, hudební skládačky, poznávání skladatelů, pamatování hudebních pojmů. V úvodu souboru jsou všechny hry popsány. K nim jsou vytvořené pracovní listy (kartičky) na tužším papíře, které stačí jen rozstříhat a použít. V závěru autor připsal ještě další námětky, hry a soutěže, které se dají s kartami hrát. Příklad některých her: Hudební nástroje – jsou karty, na kterých je

název hudebního nástroje a karty na kterých je obrázek hudebního nástroje. Úkol žáků je, co nejrychleji přiřadit k sobě název a obrázek. Další varianta je rozdělit nástroje na strunné, bicí, adt.. Obdobná hra je s notami a jejich názvy např.: a1 celá, e1 osminová apod.. Z not pak mohou žáci sestavovat stupnici. Další hra je na přiřazování hudebních pojmů nebo co dělá bubeník, varhaník a jiní hudebníci. Další zajímavou hrou je rozstříhaná písnička Jede jede poštovský panáček na jednotlivé takty. Úkolem žáků je sestavit píseň. (Vozar)

Souhrn Soubor hudebních her

Soubor těchto her je výbornou pomůckou pro zpestření výuky. Žáky tato metoda velmi baví. Autor tento soubor prodává nsvázaný, pouze vložený v deskách. Má to své výhody i nevýhody. Hry jsou natištěné na silnějších papírech, takže jednotlivé hry můžeme hned rozstříhat a hrát. Časem se však opotřebují a nám nezůstane nic. Doporučuji jednotlivé kartičky zatavit do fólie a prodloužit tím jejich životnost. Velikost karet je navržena vhodně. Nezaberou moc místa při hře na stole a zároveň, i když to hrají čtyři žáci spolu, bez problémů text na kartách přečtou. Zároveň nejsou malé, aby se ztrácely. (Vozar)

1.12.2 Soubor velkých not

Autor vytvořil soubor not, které jsou tištěné na barevných papírech velikosti A4. Jsou to noty od c1 do g2 (na žlutém papíře), noty s křížky (modrý papír) a béčky (zelený papír), pomlky (oranžový papír). Dále jsou zde dynamická znaménka, označení noty celé, půlové a čtvrt'ové, ukázka 2/4, 3/4, 4/4 taktu a stupnice c1-c2,c2-c3 (bílý papír). Autor doporučuje jednotlivé papíry zatavit do fólie. (Vozar)

Souhrn Soubor velkých not

Já bych doporučila si přímo tyto barevné papíry zatavit do fólie. Vozar ještě doporučuje kopírování, ale z vlastní zkušenosti vím, že barevné papíry se černobílou kopírkou špatně kopírují. Líbí se mi, že autor použil barevné papíry, protože žáci si již očima rozdělí jednotlivé hudební pojmy a nebudou si plést pomlky a dynamická znaménka. Noty jsou vytvořené jednoduše, žádné zbytečné obrázky kolem, které jen zabírají místo a odvádějí pozornost. (Vozar)

1.12.3 Soubor hudebních příkladů

Tento soubor obsahuje 50 pracovních listů. Pracovní listy se dají používat samostatně, nenavazují na sebe. Každý list je zaměřen na procvičování hudební nauky. S historií se zde nesetkáme. Velikost písmen, not je přizpůsobena věku žáků, pro něž je předpoklad, že je použijeme. Prvních 15 listů je větším písmem a doplněné o obrázky Věry Tataro, procvičují zde například: názvy a délka not a pomlk, noty od c1 do c2, takty 2/4, 3/4, 4/4, dynamická znaménka apod.. Vše je přizpůsobeno mladším žákům. Dalších 35 listů je tištěných tak, že na jedné straně A4 se nachází dva listy ve velikosti A5. Písmo je menší, protože autor předpokládá, že listy budou doplňovat starší žáci. Listy jsou odstupňované od nejjednoduchých po nejtěžší naukové otázky, podle RVP ZUŠ. Každý list je označen číslem a prostorem pro podpis a dále jsou výrazně označená jednotlivá cvičení názvem látky, kterou procvičují. Na jednom listě jsou maximálně 4 cvičení. Teorie, která se zde procvičuje je: stupnice durové, hudební názvosloví, názvy not s křížky a béčky, půl tón a celý tón, intervaly, tónika, subdominanta, dominantanta, kvintakordy durové a obraty kvintakordu. (Vozar)

Souhrn Soubor hudebních příkladů

Pracovní listy se dají využít pro samostatnou práci, skupinovou práci, společnou práci nebo jako písemné opakování. Jednotlivé listy jsou napsané velmi přehledně, jsou zde jasně a srozumitelně napsaná zadání. Dají se propojit s procvičováním na tabuli nebo procvičování s pomocí velkých not (materiál od stejného autora). Tento materiál je vhodný jak pro základní školu, tak základní uměleckou školu. (Vozar)

1.12.4 Soubor hudebních doplňovaček

Je to soubor pro učení zábavnou formou. Většina listů je zpracovaná tak, že na formátu A4 jsou dva pracovní listy A5. Jsou zde pracovní listy, na kterých se přiřazuje, co patří k sobě například hudební nástroje jejich názvy, noty a jejich názvy. Osmisměrky pro mladší žáky se základními hudebními pojmy až po osmisměrky pro starší žáky se jmény hudebních skladatelů. Křížovky, kde žáci doplňují předepsané hudební výrazy až po křížovky, kde musejí sami přijít na správné slovo. Hádanky, kde musejí spojit slabiky, poznat hudební nástroje podle popisu. Kdo ví – odpoví, doplňovačky na různé způsoby.

Lištovky – zde se seřazují jednotlivé sloupce tak, aby daly dohromady souvislý text. Nechybí zde hudební testy, kde si mohou žáci vybírat ze tří možných odpovědí. V závěru souboru najdeme řešení hádanek a správné odpovědi a tajenky. (Vozar)

Souhrn Soubor hudebních doplňovaček

Opět velmi dobře vytvořený materiál, který se dá použít pro zpestření hudební výchovy. Jednotlivé listy většinou obsahují dva menší pracovní listy, takže spotřeba papíru při kopírování není tak velká. Doplňovačky jsou zaměřené na hudební nástroje, hudební pojmy (noty, takty, hudební názvosloví), hudební skladatele a jejich díla. (Vozar)

1.12.5 50 hudebních kvízů

Těchto padesát hudebních kvízů je na padesáti stranách. Jednotlivé strany obsahují dva stejné kvízy velikosti A5. Je to připravené na kopírování tak, aby učitel mohl zrovna kopírovat pro celou třídu jeden kvíz. Kvízy jsou zaměřené na hudební pojmy, hudební nástroje, skladatelé, jazz a populární hudbu, hudební kuriozity. Žák má na výběr ze tří odpovědí. V nadpise každého kvízu je napsáno, na co je kvíz zaměřen, co se jím opakuje. V závěru najdeme správné odpovědi na všechny kvízy. (Vozar)

Souhrn 50 hudebních kvízů

Velmi povedený doplňkový materiál do hudební výchovy nebo hudební nauky. Jednotlivé kvízy jsou tematicky zaměřené, takže se dají využít jako opakování na konci hodiny, jako písemka nebo pro skupinovou práci, kde by mohli mít žáci za úkol vyhledávat informace z různých zdrojů jako je například internet, knihy a podobně. (Vozar)

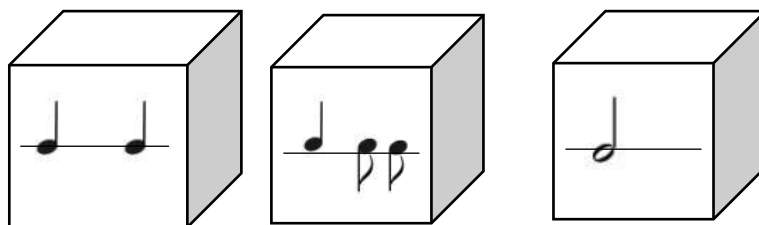

2. Část - Pomůcky

Ve čtvrté části popisují pomůcky, které se využívají v hodinách hudební výchovy. Při výběru pomůcek popisovaných do diplomové práce jsem vycházela z dotazníku a své praxe.

2.1 Využití rytmických kostek

Jsou to kostky, na jejichž stranách jsou noty, vždy na stejný počet dob (viz obr.1). To znamená, že jedna kostka má na sobě pouze (například) 2/4 takt.

Obr. 1: Rytmické kostky, Zdroj: orig

Využití ve výuce

Kostky můžeme využít jako motivaci na začátek hodiny, na závěr hodiny jako opakování, anebo přímo do výuky na nácvik rytmu nebo názvu not.

Rytmická hra

Žáci se rozdělí do skupin, každá skupina dostane do ruky jeden rytmický nástroj, nebo si rozdělí role ve hře na tělo. Každá skupina si hodí jednou kostkou a naučí se padnutý rytmus. Pod vedením učitele si jednotlivé skupiny několikrát rytmus zahrají, vyzkoušejí samostatně a poté všichni hrají naráz. Pokud bychom chtěli hru oživit, může učitel do hry začít zpívat jakoukoliv lidovou píseň v daném taktu (v případě šikovných žáků může jedna skupina na místo hraní zpívat s učitelem). V dalším kole si mohou žáci vyměnit role, nástroje a znova si hodit kostkou.

Hra s notami

Žáci sedí v kruhu, jeden po druhém hází kostkou a říká, jaké noty padly například půlová, čtvrtěová atd. (navíc může vytleskat rytmus).

Žáci sedí v kruhu, každý dostane do ruky nástroj. Učitel hodí kostkou doprostřed kruhu, podle toho jaké noty se objeví na kostce, tak se ozvou nástroje. Triangl zahraje na notu celou, buben na notu půlovou, tamburína notu čtvrt'ovou, ozvučná dřívka notu osminovou.

2.2 Využití CD v hodinách hudební výchovy

CD – s nahrávkou písní s hudebním doprovodem

CD – s instrumentálními písněmi bez zpěvu

CD – ukázky klasické i populární hudby

CD – k učebnicím hudební výchovy

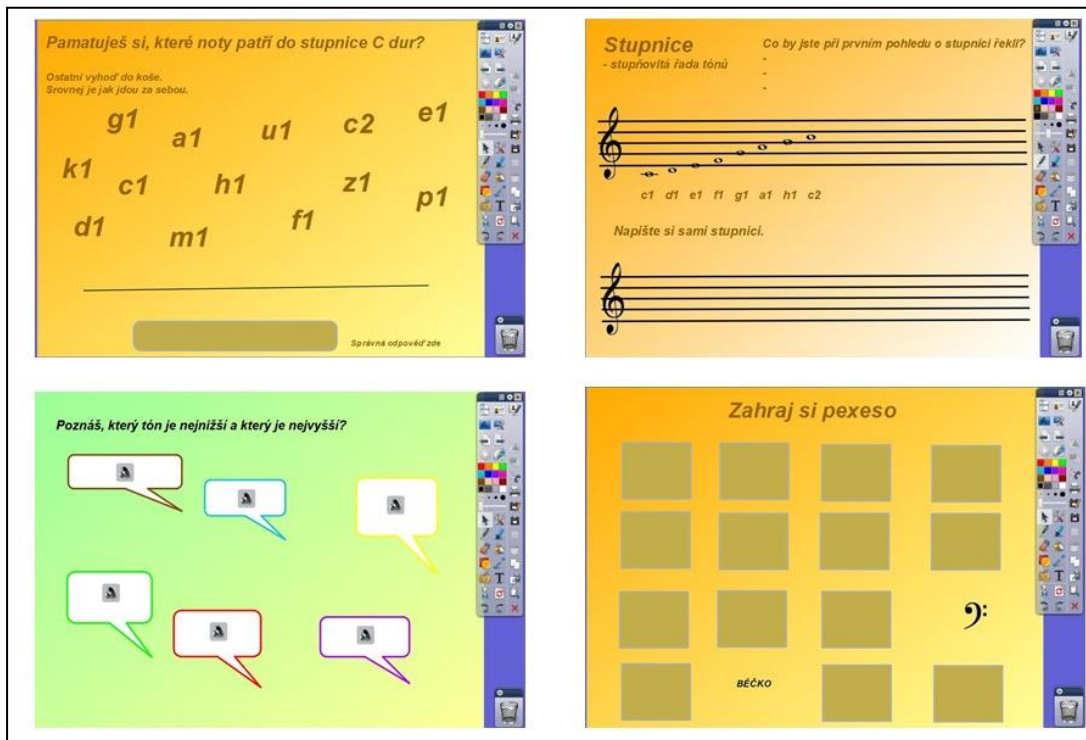
Ať už využijeme jakoukoliv podobu CD do hodiny hudební výchovy, je potřeba si ukázky nejprve poslechnout. Pokud jde o nahrávky písní instrumentálně, je potřeba vědět, kdy končí předehra a zároveň kdy začíná dohra. Většinou není napsané, na kolik slok je píseň nahraná a na některých CD nejsou dostatečně slyšitelné přechody. Proto je vhodné si píseň několikrát sami zazpívat. Pokud bychom chtěli zpívat s nahrávkou, kde je zpěv, je opět potřeba si ji poslechnout dopředu a zazpívat si ji, zdali je nahrávka ve vhodné tónině, jsou-li všechna slova shodné s textem, který budete rozdávat žákům a podobně.

CD s ukázkami klasické i populární hudby. Před pár lety vycházely řady CD, s nahrávkami nejznámějších autorů klasické hudby. Jedno CD obsahovalo několik skladeb od jednoho autora. Prodávaly se v různém počtu kusů. Je dobré mít celé skladby, ale v hodinách hudební výchovy na prvním stupni je nikdy nepouštíme celé. Žáky by dlouhý poslech nebavil a spíše bychom je odradili nebo otrávil. Využíváme z celé skladby jen ty nejznámější, lehce zapamatovatelné části. Opět nás to vede k tomu, že si musíme skladbu dopředu poslechnout a připravit si časy odkdy do kdy máme skladbu pustit. Občas se také stane, že doporučená skladba na CD není, a tak nám nezbyvá než si shánět CD jiné. V současné době CD vytlačuje USB, kam se vejde mnohem více nahrávek, anebo přímé napojení na internet a pouštění hudebních ukázek online.

CD k učebnicím hudební výchovy určené pro poslech. CD využíváme především přímo k dané učebnici, kde je v metodické příručce popsáno, jak s nahrávkou pracovat, kdy ji použít. Autor má vybrané ukázky, které se hodí přímo k probíranému tématu. Na CD má nahrané jen úryvky. Vyhneme se tedy shánění nepřehledného množství CD s velkým množstvím skladatelů a skladeb.

2.3 Využití interaktivní tabule v hodinách hudební výchovy

Interaktivní tabule má oproti samotnému projektoru několik výhod. Projektor je pouze na promítání, pokud k tomu chceme pustit zvuk, tak musíme připojit další zařízení, přes které zvuk uslyšíme. Interaktivní tabule se dá využít jako velká televize na pouštění různých hudebních ukázek, hudebních filmů, úryvky z muzikálů, oper, baletu, atd.. Další výhodou je vytváření vlastních interaktivních materiálů k jednotlivým hodinám (viz obr.2). Žáci mohou zapisovat, doplňovat, mají hned zpětnou reakci, zda křížovku vyplnili správně. Většina tabulí má v paměti noty, notové linky, takže můžeme přímo zapisovat do linek anebo přetahovat noty do notových linek. Vytvořený materiál může být i na výuku hudebních nástrojů, kde vedle obrázků můžeme zakomponovat hudební ukázky. Buď si je dopředu stáhneme, anebo využijeme internet a k jednotlivým nástrojům si připravíme aktivní odkazy. Odkazů máme připravených vždy více, kdy se náhodou stalo, že některý nebude fungovat. Má to tedy výhody, nemusíme mít s sebou několik cédéček s nahranou hudbou. Interaktivní tabule má také spoustu nevýhod, a to především technických. Když nejde elektrika, nejde i tabule. Také se může stát, že počítačová síť nefunguje a s tím nefunguje i interaktivní tabule, protože je závislá na síti. Interaktivních tabulí je několik druhů, když si vytvoříte interaktivní materiál na jedné tabuli, není zaručené, že na jiné tabuli bude fungovat. Zde je řešení: vytvářet si prezentace, ty se dají otevřít v každém počítači.

Obr. 2: Materiály na interaktivní tabuli, Zdroj: orig.

2.4 Využití projektoru v hodinách hudební výchovy

Vzhledem k tomu, že ne každý projektor má reproduktory, tak projektor slouží hlavně na promítání textu, obrázků, prezentací a podobně. Pokud jde o prezentace, ke kterým jsou vhodné hudební ukázky, je potřeba si poslech připravit. Jendou variantou je hudební přehrávač, variantou druhou je reprobedny, které se připojí k počítači. Prezentace mohou být zpracované na různá témata, například život skladatelů, hudební nástroje, hudební teorie (viz obr.3). Můžeme ho také využít na promítnutí písň při nácviu. Ušetříme tak za kopírování, čas při zapisování na tabuli a podobně.

Poznáš nástroj podle ukázky?

Obrázek ti napoví.

Nástroje dechové - aerofony

Dechové nástroje
Zuzana Brúnová K-ZS1

Jednohlasé
Dřevěné
Hranové – flétna podélná, flétna příčná, pikola, okarina, panova flétna, fujara
Jednoplátkové – klarinet, saxofon, ...
Žestové – trubka, tuba, trombon, ...
Vícehlasé

Druhy zobcových fléten

- Sopraninová
- Sopranová
- Altová
- Tenorová
- Basová
- Kontrabasová

Flétna podélná – zobcová flétna

- podélná – podle držení flétny ve vztahu k hráči
- bývá vyrobená ze dřeva nebo plastu, (javor, hrůška, palisandr, eben)
- skládá se ze 3 částí: hlavičky, střední dílu, nožka

• Popis hlavičky

• Správné držení flétny

Historie - podélná nahrazena příčnou

- flétny známe již z gotiky
- nejrozšířenější v 16. a 17. století - flétnové souboje, součástí barokního souboje
- v 18. století – podélná flétna nahrazena příčnou
- v klasickém zepc. fl. vymizela, protože nebyla schopná se zvukově přizpůsobit
- 20. století – znovuobjevena, nejprve jako didaktická pomůcka a pak jako plnohodnotný nástroj

Flétna příčná

Příčná – podle držení flétny ve vztahu k hráči

Původně vyráběna z jednoho kusu dřeva, později z kovu (stříbro, zlato, hliník, slitiny kovu)

Skládá se ze tří dílů – hlavičky s oválným náustkem, 2 dílů s klapkovou mechanikou

Správné držení příčné flétny

Využití příčné flétny

- v sólové i komorní hře
- velmi pohyblivá v lagatu i staccatu, ve stupnicových bězích a rozložených akordech
- ukázka kvarteta – 2x housle, violoncello, příčná fl. <http://www.youtube.com/watch?v=G6TIVNk4a8k&featu=related>

Pikola

- o polovinu menší než příčná flétna
- nejmenší dechový nástroj v symfonickém orchestru
- vyrábí se ze dřeva, stříbra nebo jejich kombinace

Panova flétna

- skládá se z rákosových, třtinových, bambusových či dřevěných prstůvek sestavených do jedné řady
- rozozvučí se dechem do otvorů v horní části
- http://www.spanflute.com/occhomulirodka_espozocata.htm

Okarina

- okarina se vyrábí z pálené hlíny nebo porcelánu
- lidové se jí říká „sladká brambora“

Už víš jak se jmenují?

Použité zdroje:

- http://www.gardflea.com/zhbrnu/fl/flcda_espozocata.htm
- http://www.zielcotezka.cz/zhbrnu_esp3_04.htm
- DANIEL, Ladislav. *Stolety a my*. 1. vydání. Zdobcová flétna, první díl. Praha: Panton, 1996, 96s.
- KARNÍTOVÁ, Helena. *Hudební nástroje v komorních i symfonických orchestrech*. 1. vydání. Brno: Rákos, 2008, 190s.
- http://www.ozon.cz/zhbrnu/zhbrnu_esp3_04.htm
- http://www.vse.cz/zhbrnu/zhbrnu_esp3_04.htm
- http://www.vse.cz/zhbrnu/zhbrnu_esp3_04.htm

Obr. 3: Ukázka prezentace, Zdroj: orig.

2.5 Využití DVD v hodinách hudební výchovy

K tomu, abyste si pustili DVD v hodinách hudební výchovy, potřebujete přehrávač, který DVD přehraje. Dříve a ještě se na nějakých školách najde je DVD přehrávač a televize. V současnosti se využívají interaktivní tabule nebo dataprojektor s reprobednami. Úskalí v DVD spočívá v tom, že nejsou věčné. Stane se, že se poškrábou a poté už nejdou přehrát. Pořizovací cena originálních DVD není malá. Na jednom DVD najdeme jeden film, jeden životopisný film a podobně. Nyní DVD naradil internet, kde najdeme spoustu dokumentů, filmů a podobně.

2.6 Využití Pexesa v hodinách hudební výchovy

Klasické pexeso, které známe, má vždy dvě karty, které patří k sobě. Například na jedné je název noty a na druhé nota. Žákům ho dáme k dispozici na přestávku, aby si mohli zahrát pexeso klasickým způsobem. Pexeso můžeme také využít na závěr hodiny. Hra

s pexesem – žáky rozdělíme na dvě skupiny a pexeso rozdělíme také na dvě části (v každé části musí být správné dvojice). Děti mají za úkol, co nejdříve k sobě přiřadit správné karty. Kdo je rychlejší vyhrává. Skupiny se vymění a znovu spojují k sobě správné karty. Procvičí si vědomosti z hudební nauky.

2.7 Využití otočných kostek v hodinách hudební výchovy

Velké otočné kostky se vyrábí ve třech verzích. Rytmy ve 2/4 taktu, 3/4 taktu (viz obr.5) a intonační kostky (viz obr.4). Na jedné kostce jsou potištěné čtyři strany a navlečené čtyři kostky na jedné gumičce. To znamená, že máme spoustu variant.

Obr. 4: Otočné kostky intonační, Zdroj: orig.

Obr. 5: Otočné kostky rytmičné, Zdroj: orig.

Hry

Žáci vytleskávají rytmus, který je na kostkách. Po přehrání je může otočit učitel anebo vyzve žáka, aby kostky otočil. Pokud se zapojí žáci, baví je to mnohem více, protože mohou rozhodovat o tom, co budou rytmizovat. Rytmus, který je na kostkách zapsaný, tleskají, pleskají, dupou. K vyjádření rytmu lze využít i Orffovy nástroje.

Lze také využít dvě řady kostek se stejným taktem. Žáci se rozdělí na dvě skupiny. Každá skupina si natrénuje jednu řadu kostek. Poté se skupiny sejdou, učitel odpočítá a obě začnou vytleskávat (hrát) zároveň. Kostky se mohou potočit, nástroje a skupiny promíchat a nácvik se může opakovat.

Hra na orchestr

Žáky rozdělíme na čtyři skupiny. 1. skupina hraje na ozvučná dřívka, 2. skupina na dřevěný blok, 3. skupina na bubínek, 4. skupina na tamburínu. Pokud máme k dispozici čtyři řady kostek se stejným taktem, tak každá skupina bude hrát jednu řadu. Pokud máme pouze jednu nebo dvě řady kostek, můžeme zapsat jeden nebo dva rytmy na tabuli (rytmy měníme otočením kostek). Opět se každá skupina naučí rytmus zvlášť a pak po odpočítání učitele žáci hrají každý svůj rytmus několikrát dokola.

Pokud jednu z těchto dovedností zvládají, přidá se učitel se zpěvem. Nejprve jim do jejich rytmu jen zpívá jednoduchou lidovou píseň a posléze může přidat i hru na klavír. Jsou-li žáci šikovní, může učitel rozšířit skupiny o jednu další, která bude zpívat.

2.8 Využití intonačních kostek v hodinách hudební výchovy

Nácvik podle not se žáci učí již od prvního ročníku. Otočné kostky jsou vytvořené Ladislavem Danielem (viz obr. 4), stejně jako kostky rytmické. Melodie na kostkách, ať je otočíte, jak chcete, postupuje po krocích, nikoliv po skocích. V hodinách hudební výchovy je můžeme použít na rozezpívání, nácvik zpěvu podle not. Při hře na nástroj a podobně.

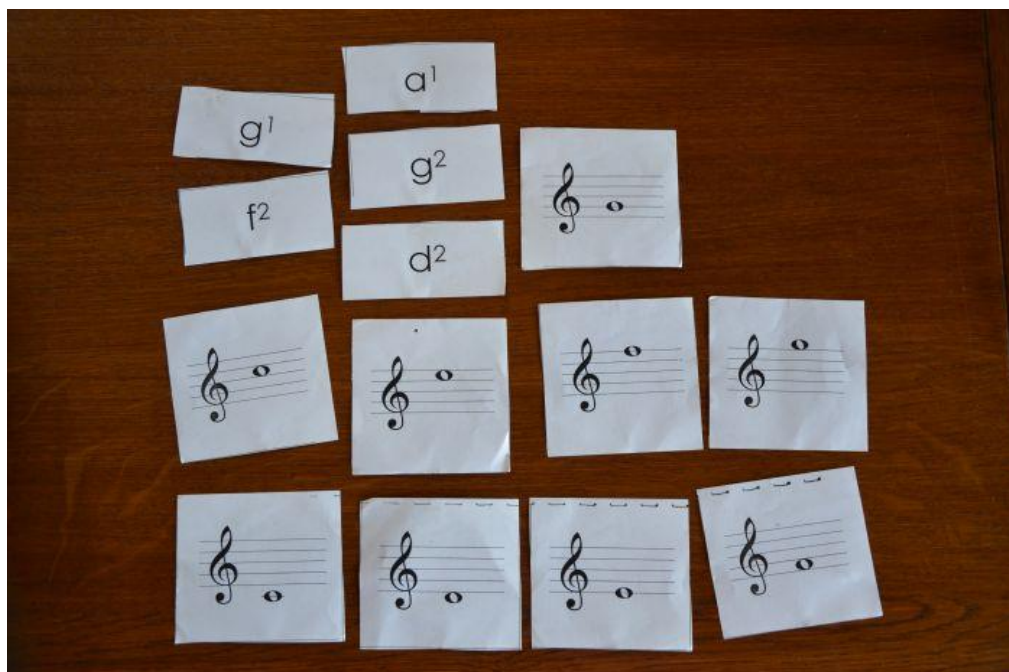

2.9 Využití karet s notami v hodinách hudební výchovy

Pěkně vytvořené karty najdeme v Souboru not, které vytvořil Martin Vozar. Jsou to karty o velikosti A4. Nejlépe se s nimi pracuje v prostoru na zemi.

Hra – karty položíme na zem a žáci si stoupnou do kruhu okolo karet. Soutěží vždy dvojice, kterou určí učitel. Učitel vysloví název noty a vybraní žáci mají za úkol notu co nejrychleji najít a zvednout.

Hra – seřad' noty od nejnižší po nejvyšší. Vyzveme žáky, aby rychle seřadili karty od nejnižší noty po nejvyšší. Když to udělají, zavřou oči a učitel noty přehází. Žáci mají za úkol noty znovu seřadit. Tato hra se dobře hraje s malými kartami (viz obr.6) na lavici (karty jsou od M. Vozara - Soubor hudebních her). Pro každého žáka jednu lavici a jednu řadu not. Srovnané karty, které má každý hráč před sebou, zpřehází (udělá v nich chybu). Učitel zavěsí: „Škatulata, hýbejte se.“ Žáci se rozprchnou k jinému stolu a v co nejkratším čase chybu opraví. Poté, co učitel zkontroluje správnost, mohou žáci opět zpřeházet karty a hra se opakuje.

Obr. 6: Kartičky s notami, Zdroj: orig.

2.10 Využití karet s takty v hodinách hudební výchovy

Oboustranně popsané karty s různým druhem taktu a taktovou čarou (viz obr.7). Rytmická stavebnice vytvořená L.Danielem. Opět se dá využít k opakování, procvičování učiva nebo seznámení s novou látkou.

Obr. 7: Karty s rytmy, Zdroj: orig.

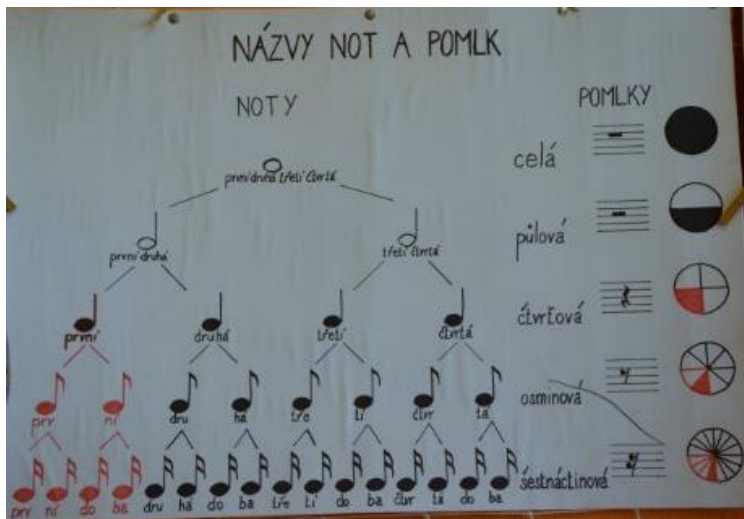
Hra – pokud máme na kartách různé druhy taktů (2/4,3/4,4/4,..) a máme je smíchané dohromady, první hrou kterou můžeme využít je: Rozdělte žáky na skupiny, každé dáme část balíčku karet. Žáci mají za úkol co nejdříve roztrdit karty na kupičky podle taktů.

Další využití – karty jednoho taktu seřadte do řady (max. 8 karet), každý si očima řadu přečte a poté má dva pokusy na to, aby řadu taktů vytleskal správně. Takto se vystřídá několik žáků. Karty opět přeházíme, necháme žáky si opět přečíst řadu očima a poté mají opět dva pokusy, aby to zatleskali správně.

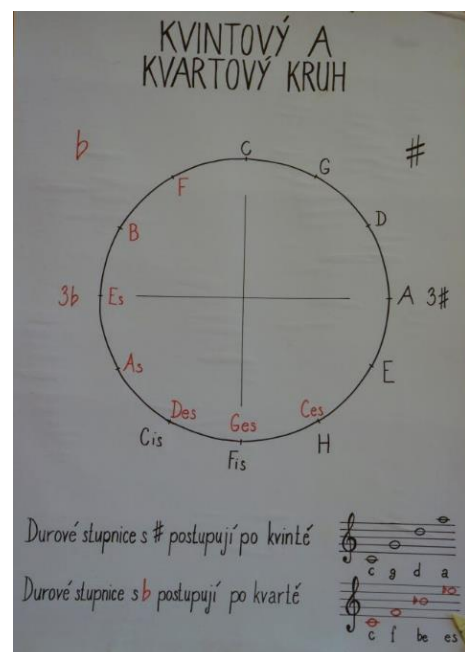
Karty může využívat k rytmickým doprovodům jednoduchých lidových písní. Žáci si sami vytvoří rytmický doprovod sestavením několika taktů. Pokud se mohou žáci aktivně zapojit, vždy ho činnost více baví.

2.11 Využití nástěnných obrazů v hodinách hudební výchovy.

V současnosti se dá vybírat z nepřeberného množství nástěnných obrazů. Je ale tendence, nejen v hudební výchově, nacpat na jeden nástěnný obraz co nejvíce informací. Písmo je malé a ze vzdálenějších lavic nečitelné. Obrazy jsou velice barevné, takže se oči žáků zaměřují na obrázky, barvičky a nesoustředí se na to, co je důležité. Protože se mi nabízené obrazy nelíbily, vytvořila jsem si své. Zaměřila jsem se vždy na jedno probírané téma. Vycházela jsem přitom z praxe. Zde jsem se setkala s žáky, kteří se ve složitých obrazech, kde je několik informací naráz, nebyli schopni zorientovat. Použila jsem dvě výrazné barvy, tak abych zřetelně vyznačila, co je důležité. (viz obr.8) (viz obr.9)

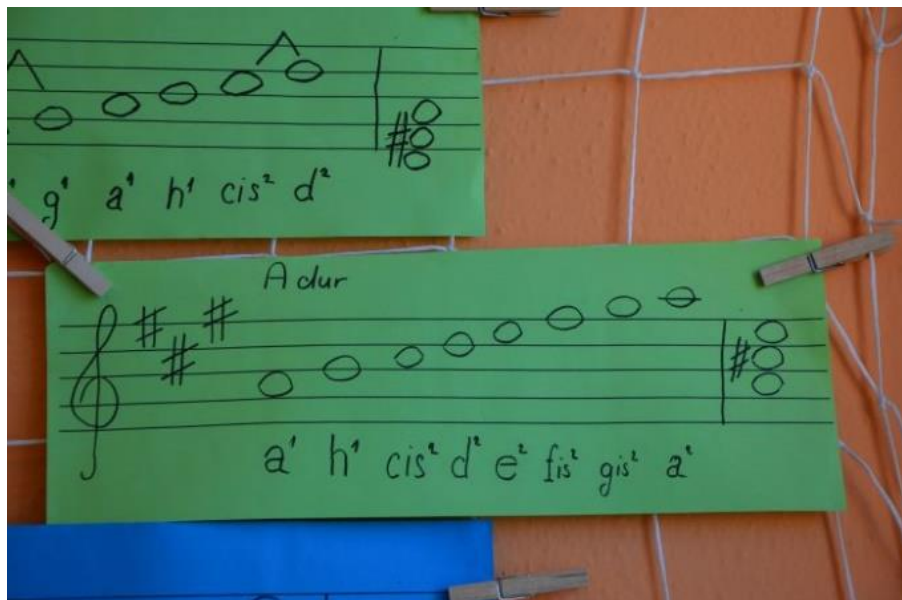

Obr. 8: Názvy not a pomlk, Zdroj: orig

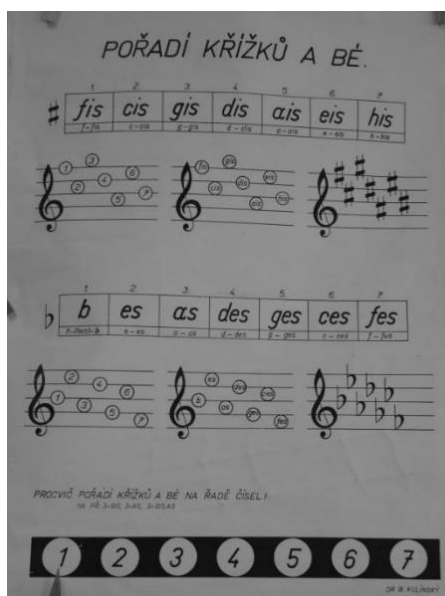
Obr. 9: Kvartový a kvintový kruh, Zdroj: orig.

Při vytváření jednotlivých ukávek stupnic, jsem použila barevný papír (viz obr.9). Původní myšlenka byla oživit podklad. Nyní bych barvy využila jinak. Stejnou barvu bych použila na stupnice, které jsou k sobě paralelní.

Obr. 9: Stupnice, Zdroj: orig.

Ukázka starých nástěnných obrazů.(viz obr. 11) (viz obr. 12) Jsou to obrazy vydané nakladatelstvím Komenia, což z mého pohledu bylo velmi dobře vytvořené. Jednotlivé obrazy jsou zaměřené na jedno téma. Nejsou přeplácené, lehce se v nich orientuje.

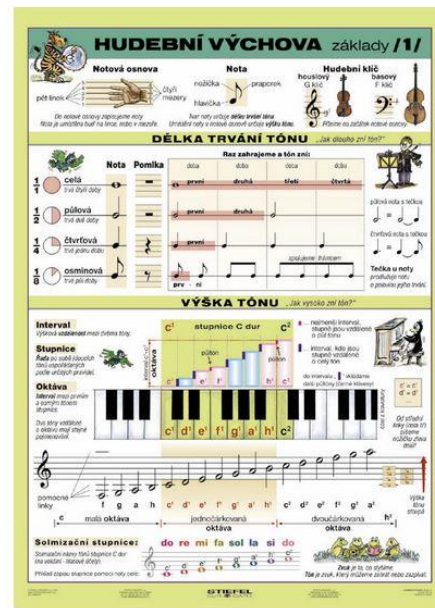
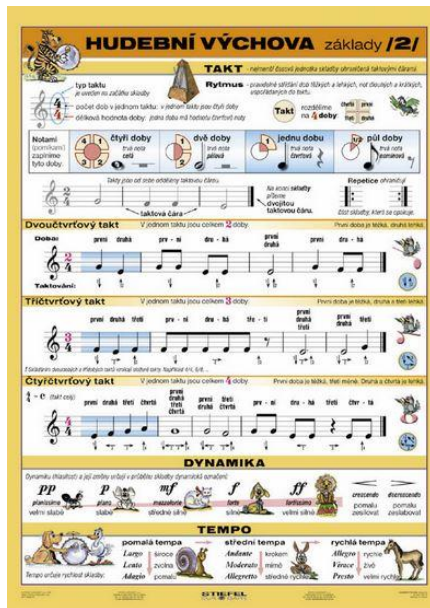

Obr. 11: Pořadí křížků a bé, Zdroj: orig.

Obr. 12: Předznamenání, Zdroj: orig.

Ukázka současných nástěnných obrazů.(viz obr. 13) (viz pbr.14) Je vidět snaha mít na jednom obraze, co nejvíce informací. Je to napsané malým písmem, jsou zde malé obrázky, hodně barevné – celé těžko zapamatovatelné.

Obr. 13: Hudební výchova základy 2, Zdroj: orig.

Obr. 14: Hudební výchova základy 1, Zdroj: orig.

Nástěnné obrazy jsou důležité, protože si žáci podvědomě vštěpují informace, které každý den vidí, podvědomě čtou. Je to vedle sluchu další smysl, kterým žáci mohou získávat vědomosti. V hodinách hudební výchovy žáky postupně učím, pokud si to automaticky nepamatují (a v souvislosti s nástrojem, na který hrají, se to ještě neučili), orientovat se na nástěnných obrazech, kde informace hledat a jak s nimi pracovat. Nástěnné obrazy lze využívat i při hře. Například: žáci dostanou doplňovačku z teorie, kterou ještě neznají a mají za úkol najít informace právě na nástěnných obrazech. Jsou tím nuceni se na obrazy podívat, většinu i přečíst a tím si i zapamatovat.

2.12 Využití Orffových nástrojů v hodině hudební výchovy

Orffovy nástroje, jak vyplývá z dotazníku (viz níže), jsou jednou z nejčastěji používanějších pomůcek v hodinách hudební výchovy. V celé řadě učebnic se setkáváme s jejich zapojením do výuky, jak jsem již popisovala v první části diplomové práce. Proto si dovoluji nepřidávat další využití v hodině, ale odkázat na Českou Orffovu školu od Hurníka a Ebena, Metodiku od L. Daniela, a další, kde je mnoho námětů, jak s orffovými nástroji v hodinách hudební výchovy pracovat.

2.13 Využití křížovek, doplňovaček v hodinách hudební výchovy

Křížovky, doplňovačky se dají v hodinách hudební výchovy využít jako motivace, pro výuku nové látky. Například učitel dá žákům vyluštit křížovku, jejichž vyluštěním se dozvědí, jakou látku budou dnes probírat. Dále je můžeme využít jako opakování, procvičování učiva, kdy součástí doplňovačky jsou otázky z probraného učiva anebo můžeme doplňovačky a křížovky využít na závěr hodiny pro vyplnění zbylého času.

Já tyto pomůcky využívám opravdu zřídka, protože se snažím s žáky co nejvíce zpívat, hrát a procvičovat teorii na praktických ukázkách (např. vyhledávání v notovém zápisu písní). Je potřeba s těmito pomůckami zacházet opatrně, aby se z hudební výchovy nestala hodina českého jazyka, kdy žáci neustále něco píšou a doplňují.

2.14 Využití flétny v hodině hudební výchovy

Flétna má v hodině hudební výchovy několik využití. Na některých školách se žáci v rámci hudební výchovy učí hrát na flétnu. Jsou to většinou jednoduché písničky, žáci postupují pomalu, tak aby to stíhali i pomalejší. K nácvičení hry na flétnu jsou vhodné učebnice například od L. Daniela Škola hry na sopránovou zobcovou flétnu, Flautoškola od J. a E. Kvapilovi, I. Hlavatá Hrátky s flétnou, písničkami a pastelkami a další. Jsou to učebnice, které se dají využít jak na ZŠ, tak v ZUŠ.

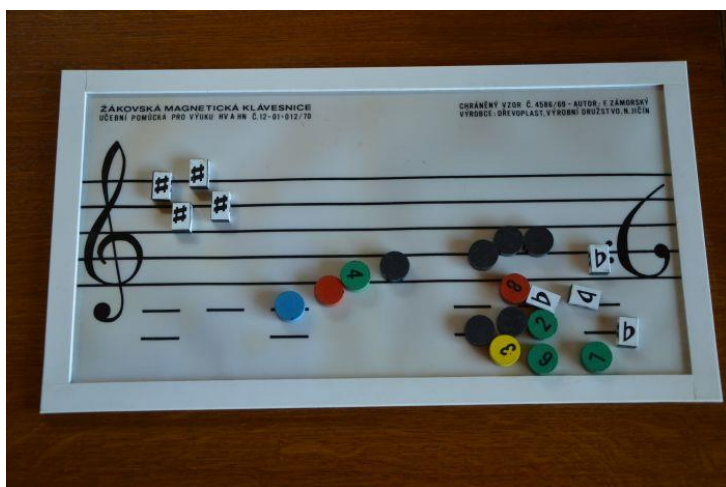

Flétna má tu výhodu, že můžeme využít jenom její první část zvanou hlavici, na kterou se dají vytvářet zvuky kukačky, houkání hasičů, indiánský pokřik, mňoukání kočky, kapání vody. Žáci tyto hry s flétnou velmi baví a mohou tím zlepšit i své dýchání.

I když někteří žáci ještě neumí hrát na flétnu, necháme je pravidelně v rytmu foukat slabiky tý-dý do flétny na jeden tón (například h1). Učitel jim k tomu hraje a zpívá písničku. Žáci musí udržet pravidelné metrum a zároveň procvičují dýchání.

2.15 Využití magnetické desky v hodinách hudební výchovy

Žákovská magnetická deska ze škol již skoro vymizela. Je to pomůcka, která byla vyrobena v roce 1970, autorem byl F. Zámorským. V posledních letech jsem objevila jednu podobnou magnetickou tabuli, na kterou se dá psát fixem, má dvě notové linky a klávesnici pod linkami. Tato stará verze (viz obr.15) (viz obr.16) byla kdysi snad na každé škole. I přesto se v dotazníku (viz níže) o této pomůcce nikdo nezmínil. Je to výborná pomůcka pro nácvik a opakování not, stupnic, předznamenání, akordů. Žáci si mohou sami vytvářet intonačních cvičení, nebo si zahrát na skladatele, kdy libovolně rozmístí magnetky a poté je učitel nebo šikovný žák zahraje na hudební nástroj. Stranu, kde je klávesnice využijí především v základních uměleckých školách.

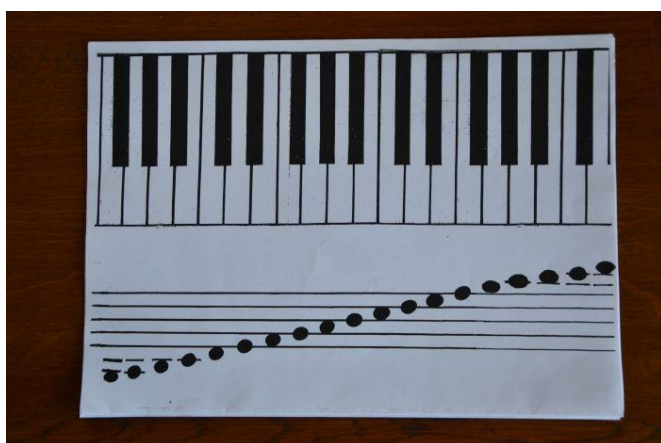
Obr. 15: Magnetická klávesnice, Zdroj: orig.

Obr. 16: Magnetická notová osnova, Zdroj: orig.

Já jsem neměla k dispozici tuto pomůcku, tak jsem si vytvořila vlastní (viz obr.17), kde jsem na papír formátu A4 nakopírovala klávesnici a pod ní jsem vypsala řadu not, která odpovídá klaviatuře. Žáci poté přiřazovali malé barevné papírky na klávesnici a zároveň k notám se shodným názvem. Tím získávali představu, kde se která nota na klavíru hraje. Využívala jsem to hlavně při výuce klavíru, vysvětlování stupnic, obratu akordů.

Na základní škole jsem tuto pomůcku využívala při nácviu intonace. Na začátku jsme si určili, od které noty budeme zpívat a poté jsme se pohybovali ve zpěvu po krocích nahoru a dolů. Každý žák si sám ukazoval. Trénovali jsme tak melodii stoupající a klesající.

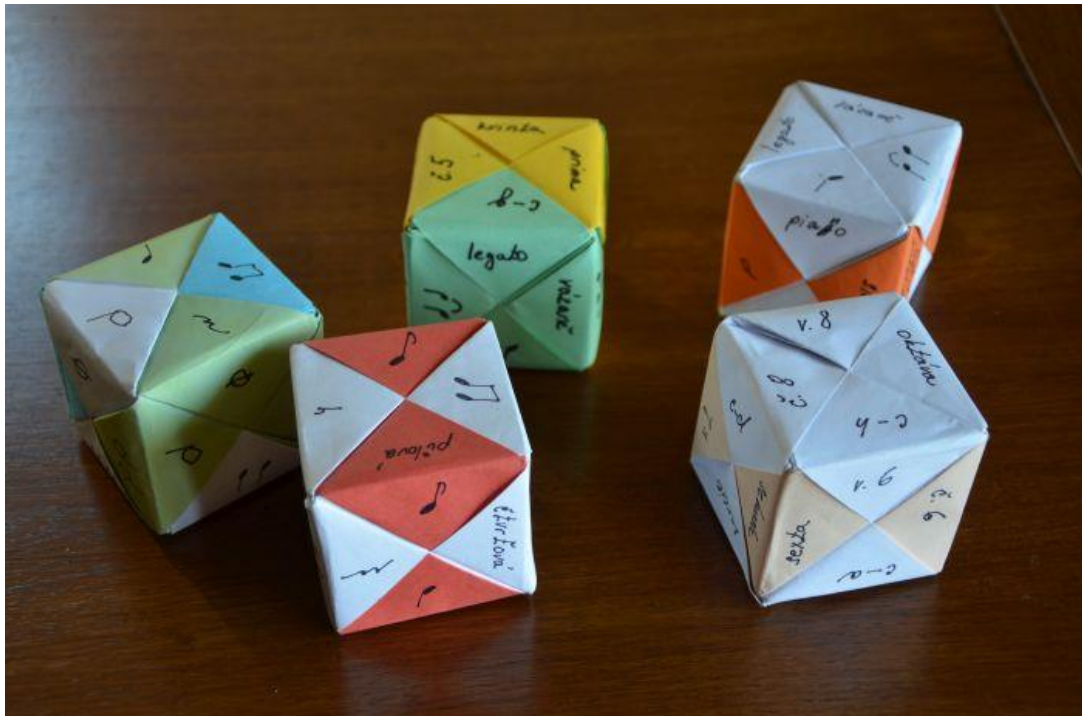

Obr. 17: Klávesnice s notami, Zdroj: orig.

2.16 Hudební kostky

Jedná se o kostky, které si žáci sami vyrobí v hodinách matematiky (viz obr.18). Na každé straně kostky vzniknou čtyři trojúhelníky. Sami si mohou vytvořit hru – Jeden sem nepatří. Do trojúhelníků na jedné straně napíší tři informace, které znamenají to samé nebo spolu souvisí a jako čtvrtou informaci použijí špatnou odpověď. Hra se hraje ve skupině. Hráč hází a hledá, co tam nepatří. Ostatní hráči kontrolují správnou odpověď. Dále hází další hráč. Jednotlivé kostky se mohou vytvořit na různá hudební témata, například:

Intervaly, Názvy not a pomlk, Takty, Hudební názvosloví, Dynamická znaménka

Obr. 18: Hudební kostky, Zdroj: orig.

3. Výzkum

Dotazníkové šetření bylo zaměřeno na učitele hudební výchovy na prvním stupni základních škol. Mým záměrem bylo zmapovat, jaké jsou nejrozšířenější učebnice a v jak velkém rozsahu se využívají hudební pomůcky v hodinách hudební výchovy na prvním stupni ZŠ v Pardubickém kraji. Dotazník (viz Příloha č. 1) jsem rozeslala do všech základních škol v Pardubickém kraji. Dotazovaní odpovídali anonymně, online prostřednictvím mnou vytvořeném dotazníku na internetu.

Vyhodnocení dotazníku

Jednotlivé otázky č. 1 až č. 8 a otázku č. 20, jsem vyhodnotila samostatně. Otázky č. 9 až 19, s volnou odpovědí, jsou vyhodnocené souhrnně.

Otázka č. 1 Na jaké škole učíte?

Většina dotazovaných, je z klasické základní školy (viz Graf 1), což odpovídá poměru malotřídních a klasických škol v pardubickém kraji.

Vyhodnocení grafu 1:

26% dotazovaných pracuje v malotřídní škole

74% dotazovaných pracuje v klasické základní škole

Graf. 1

Otázka č. 2 Jaká je délka vaší praxe ve výuce HV?

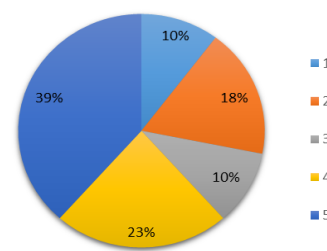
Nejvíce dotazovaných vyučuje hudební výchovu více jak 20 let. Odpovědi od této skupiny lidí se ale nijak nelišily od odpovědí z jiných skupin. Čekala jsem, že na základě takto dlouhé praxe budou znát mnohem více učebnic, než jsem jim v dotazníku nabízela na výběr.

V

yhodnocení grafu 2:

- 10% dotazovaných pracuje v délce 1 - 5 let
- 18% dotazovaných pracuje v délce 5 – 10 let
- 10% dotazovaných pracuje v délce 10 - 15 let
- 23% dotazovaných pracuje v délce 15 – 20 let
- 39% dotazovaných pracuje v délce 20 let a více

Jaká je délka Vaší praxe ve výuce HV?

Graf 2

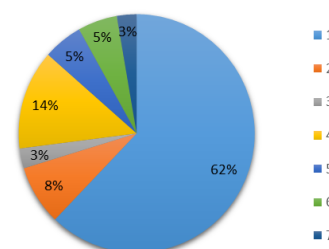
Otázka č. 3 Na které škole jste studovali?

Nejvíce dotazovaných studovalo na UHK, celých 62% (viz graf č. 3). Tento údaj jsem porovnávala s odpověďmi na otázku: Jaké učebnice ve své praxi používáte? Zajímalo mě, zda studium na dané fakultě ovlivnilo jejich výběr používané literatury. Předpokládala jsem, že když někdo vystudoval v Brně bude výhradně používat učebnice od Jaglové nebo, kdo vystudoval v Hradci Králové, bude výhradně používat učebnice od Liškové. To se mi nepotvrdilo. Fakulta, na které studovali, zřejmě neměla vliv na jejich výběr literatury.

Vyhodnocení grafu 3:

1. UHK Hradec Králové studovalo 62% dotazovaných
2. J.E.Purkyně v Ústí nad Labem studovalo 8% dotazovaných
3. Univerzita Pardubice studovalo 3% dotazovaných
4. Univerzita Palackého v Olomouci studovalo 14% dotazovaných
5. Ostravská Univerzita v Ostravě studovalo 5% dotazovaných
6. Masarykova Univerzita v Brně studovalo 5% dotazovaných
7. Univerzita Karlova v Praze studovalo 3% dotazovaných

Na které škole jste studovali?

Graf 3

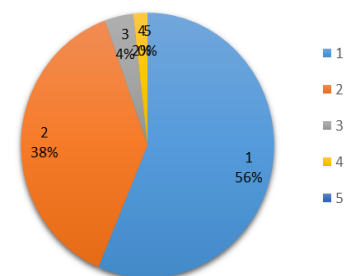
Otázka č. 4 Jaké učebnice hudební výchovy používáte na 1. stupni?

Na tuto otázku většina dotazujících vyplňovala několik učebnic naráz. Mezi nejčastěji používané učebnice patří SPN – Lišková, Hurník a . Nová škola – Jindřiška Jáglová (viz graf č. 4). Reagovala jsem tedy na výsledky výzkumu a v první části této diplomové práce jsem je podrobněji popsala.

Vyhodnocení grafu 4:

1. SPN – Lišková, Hurník využívá 56% dotazovaných
2. Nová škola – Jindřiška Jáglová využívá 38% dotazovaných
3. Panton – Ladislav Daniel využívá 4% dotazovaných
4. Fortuna – Budík Jan využívá 2% dotazovaných
5. Pansofia - Knopová, Koutský využívá 0% dotazovaných

Jaké učebnice hudební výchovy používáte na 1. stupni

Graf 4

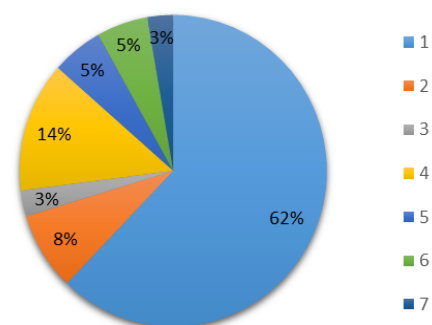
Otázka č. 5 Které autory alternativních učebnic hudební výchovy znáte?

Mezi nejznámější autory patří E. Jenčková (viz graf 5), od které znají dotazovaní většinu jejich knížeček. Předpokládám, i ze své zkušenosti, že to aktivním školením, propagací, kterou paní Jenčková každé své nové publikaci věnuje. Další nejčastěji používanou knihou je Já, písnička vydavatelství G+W Cheb, což jsou zpěvníky, které jsem v diplomové práci viz výše, také rozebírala.

Vyhodnocení grafu č.5:

1. Jenčkovou Evu zná 32% dotazovaných
2. Herdena Jaroslava zná 8% dotazovaných
3. Jurkoviče Pavla zná 6% dotazovaných
4. G+W Cheb zná 34% dotazovaných
5. Nesvatbu, Pospíšilovou, Vozara zná 10% dotazovaných
6. Vozara Martina zná 7% dotazovaných
7. Stojana Jaroslava zná 3% dotazovaných

Na které škole jste studovali?

Graf 5

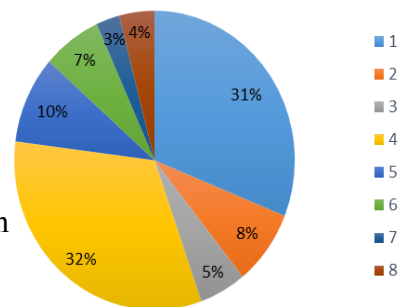
Otázka č.6 Jaké alternativní učebnice využíváte na 1. stupni ZŠ?

Záměrně jsem položila otázky: Jaké učebnice znáte? Jaké používáte? Chtěla jsem porovnat, zda dotazovaní znají i jiné učebnice, ale nevyužívají je. Rozdíl ve výsledcích je nepatrný (viz Graf 5) (viz Graf 6), takže usuzuji, že dotazovaní používají a znají pouze učebnice, které mají k dispozici.

Vyhodnocení grafu č.6:

1. Jenčkovou Evu využívá 31% dotazovaných
2. Herdena Jaroslava využívá 8% dotazovaných
3. Jurkoviče Pavla využívá 5% dotazovaných
4. G+W Cheb využívá 32% dotazovaných
5. Nesvatbu, Pospíšilovou, Vozara využívá 10% dotazovaných
6. Vozara Martina využívá 7% dotazovaných
7. Stojana Jaroslava využívá 3% dotazovaných
8. Jiné Svěrák a Uhlíř využívá 4% dotazovaných

Jaké alternativní učebnice využíváte na 1. stupni

Graf 6

Otázka č. 7 Které pomůcky využíváte při hodinách hudební výchovy?

Zde jsem vyhodnocovala každou pomůcku zvlášť, protože většina dotazovaných používá několik pomůcek naráz. Překvapilo mě, že Pexeso nepoužívá nikdo z dotazovaných a otočné kostky pouze 5%. Nejvíce využívanými pomůckami jsou CD, které používá 98%, Orffovy nástroje, které používá 95% dotazovaných a interaktivní tabuli s nástěnnými obrazy používá 75% dotazovaných. Překvapila mě poměrně nízká čísla v používání u ostatních pomůcek. Také na tuto otázku jsem reagovala ve své diplomové práci, kde jsem ve druhé části popisovala využití těchto a dalších pomůcek v hudební výchově.

- Rytmické kostky využívá 10% dotazovaných
- CD využívá 98% dotazovaných
- Interaktivní tabule využívá 75% dotazovaných
- Projektor využívá 10% dotazovaných
- DVD využívá 19% dotazovaných
- Pexeso využívá 0% dotazovaných

Otočné kostky využívá 5% dotazovaných
 Karty s notami využívá 69% dotazovaných
 Nástěnné obrazy využívá 75% dotazovaných
 Orffovy nástroje využívá 95% dotazovaných
 Flétna využívá 25% dotazovaných
 Křížovky a doplňovačky využívá 26%
 Klavír využívá 10% dotazovaných
 Kytara využívá 9% dotazovaných

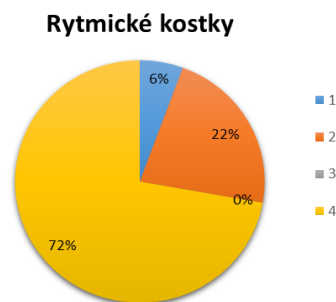
Otázka č. 8 Jak často využíváte pomůcky při hodinách hudební výchovy?

Výsledky v grafech (Graf 7), (Graf 8) (Graf 9) (Graf 10) (Graf 11) (Graf 12) (Graf 13) (Graf 14) (Graf 15) (Graf 16) vypovídali o tom, jak často se pomůcky v hodinách hudební výchovy používají. U některých odpovědí mě výsledky překvapily, například, že rytmické kostky nepoužívá 72,2% dotazovaných, flétnu nevyužívá 52% dotazovaných, ale křížovky a doplňovačky využívá 5-15x za rok 60% dotazovaných. Proto jsem ve druhé část diplomové práce psala o pomůckách a jejich využití v hodinách hudební výchovy.

Rytmické kostky

Vyhodnocení grafu č. 7

1. Využívá každou hodinu 5,6% dotazovaných
2. Využívá 5-15x za rok 22,2% dotazovaných
3. Využívá 1-5x za rok 0% dotazovaných
4. Nevyužívám 72,2% dotazovaných

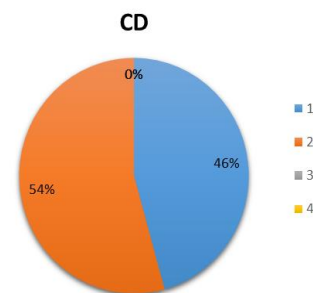

Graf 7

CD

Vyhodnocení grafu č. 8

1. Využívá každou hodinu 46% dotazovaných
2. Využívá 5-15x za rok 54% dotazovaných
3. Využívá 1-5x za rok 0% dotazovaných
4. Nevyužívám 0% dotazovaných

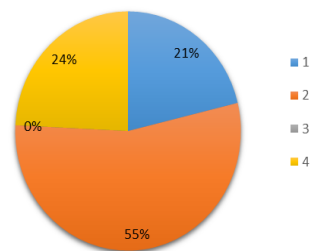
Graf 8

Interaktivní tabule

Vyhodnocení grafu č. 9

1. Využívá každou hodinu 21% dotazovaných
2. Využívá 5-15x za rok 55% dotazovaných
3. Využívá 1-5x za rok 0% dotazovaných
4. Nevyužívám 24% dotazovaných

Interaktivní tabule

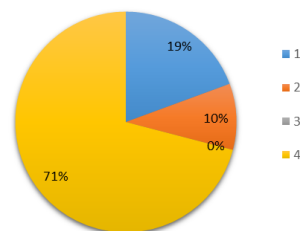
Graf 9

Projektor

Vyhodnocení grafu č. 10

1. Využívá každou hodinu 19% dotazovaných
2. Využívá 5-15x za rok 10% dotazovaných
3. Využívá 1-5x za rok 0% dotazovaných
4. Nevyužívám 71% dotazovaných

Projektor

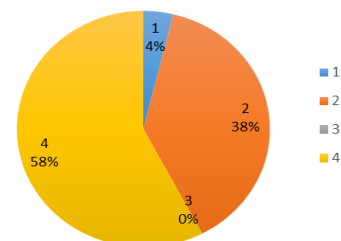
Graf 10

DVD

Vyhodnocení grafu č. 11

1. Využívá každou hodinu 4% dotazovaných
2. Využívá 5-15x za rok 38% dotazovaných
3. Využívá 1-5x za rok 0% dotazovaných
4. Nevyužívám 58% dotazovaných

DVD

Graf 11

Pexeso

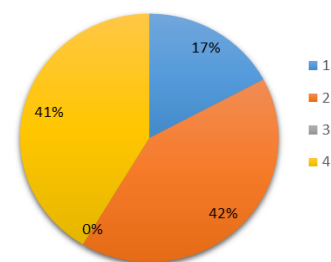
Na tuto otázku nikdo neodpověděl. Usuzuji, že pexeso nikdo nepoužívá.

Karty s notami

Vyhodnocení grafu č. 12

1. Využívá každou hodinu 17% dotazovaných
2. Využívá 5-15x za rok 42% dotazovaných
3. Využívá 1-5x za rok 0% dotazovaných
4. Nevyužívám 41% dotazovaných

Karty s notami

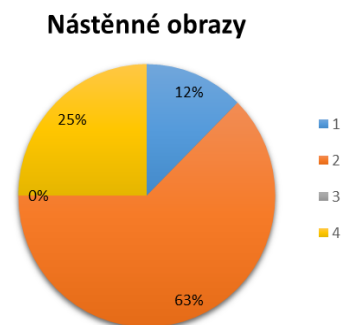

Graf 12

Nástěnné obrazy

Vyhodnocení grafu č. 13

1. Využívá každou hodinu 12% dotazovaných
2. Využívá 5-15x za rok 63% dotazovaných
3. Využívá 1-5x za rok 0% dotazovaných
4. Nevyužívám 25% dotazovaných

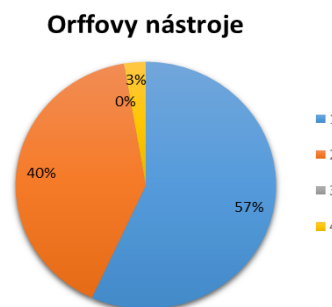

Graf 13

Orffovy nástroje

Vyhodnocení grafu č. 14

1. Využívá každou hodinu 57% dotazovaných
2. Využívá 5-15x za rok 40% dotazovaných
3. Využívá 1-5x za rok 0% dotazovaných
4. Nevyužívám 3% dotazovaných

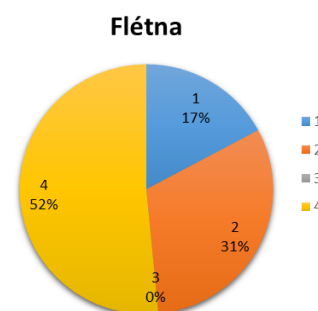

Graf 14

Flétna

Vyhodnocení grafu č. 15

1. Využívá každou hodinu 17% dotazovaných
2. Využívá 5-15x za rok 31% dotazovaných
3. Využívá 1-5x za rok 0% dotazovaných
4. Nevyužívám 52% dotazovaných

Graf 15

Křížovky a doplňovačky

Vyhodnocení grafu č. 16

1. Využívá každou hodinu 4% dotazovaných
2. Využívá 5-15x za rok 60% dotazovaných
3. Využívá 1-5x za rok 0% dotazovaných
4. Nevyužívám 36% dotazovaných

Graf 16

Další část dotazníku byla formou volného popisu práce s jednotlivými pomůckami. Všechny odpovědi jsem vypsala, pokud se některé shodovali, nechala jsem to, jako jednu odpověď. Bylo zajímavé, že v dotazníku někteří zaškrtnuli, jak často s danou pomůckou pracují, ale v těchto volných výpovědích u nenapsali, jakým způsobem s ní pracují. S většinou odpovědí se ztotožňuju i já a k některým pomůckám jsem v diplomové práci (viz výše) připsala ještě další využití popřípadě hry.

Otázka č. 9 Jakým způsobem pracujete s rytmickými kostkami?

rytmizace říkadel, délky not, rytmus, vytleskávání, takty + doprovod k písním

Otázka č. 10 Jakým způsobem pracujete s CD?

poslechové ukázky, hudební doprovody, poslechové skladby, další písničky, které nejsou v učebnici ukázky skladeb hudebních nástrojů, známé melodie, hudebně pohybové hry, barva hudebních nástrojů, zpívání s CD, hudební pohádky - Hurník, poznávání dětských písní, zvuku hudebních nástrojů, ukázky děl probíraných autorů, vyjádření pocitu, navození atmosféry, motivace, zvuky zvířat

Otázka č. 11 Jakým způsobem pracujete s Interaktivní tabulí?

nachystané materiály, vyplňování, ukázky hudby, nástrojů, informace o autorech, současná hudba, prezentace, videa, doplňování, hry, video, youtube na vše, písně, teorie, procvičování interaktivní učebnice, výukové materiály v rámci EU peníze školám, videoukázky, karaoke, přípravy na hodinu, zvuky a tóny, písně z pohádek, doprovodné skladby k tanci a ke zpívání Karaoke, hudební křížovky

Otázka č. 12 Jak využíváte projektor?

prezentace, písničky, obrázky, klipy opery, doplňovačky, video ukázky

Otázka č. 13 Jakým způsobem pracujete s DVD?

poslech, rozbor díla záznam koncertu, filmy životopisné, koncerty karaoke, úryvky písní z pohádek, videoklipy filmy o skladatelích koncerty, části opery, hudební pohádka

Otázka č. 14 Jakým způsobem využíváte křížovky a doplňovačky?

společné vyplňování, hry, soutěže pro zpestření výuky, využívám pouze, jsou-li součástí učebnice pro zpestření výuky i jako prostředek k prezentaci nové látky, při výukových programech na interaktivní tabuli, opakování a procvičení látky.

Otázka č. 15 Jakým způsobem pracujete s Otočnými kostkami?

Na tuto otázku nikdo nenapsal žádnou odpověď. Předpokládám, že tuto pomůcku nikdo z dotazujících nezná a tím pádem nepoužívá.

Otázka č. 16 Jakým způsobem pracujete s notami na kartách?

hry, intonace, rytmické hry, procvičování učiva, ve všech fázích výuky poznávání not, skládání rytmu, když zkouším děti ze zpěvu, ostatní si "opakují" na kartičkách noty sami nebo ve dvojicích, z druhé strany si provádí kontrolu, seznámení s novým učivem

Otázka č. 17 Jaké máte ve škole nástěnné obrazy s hudebním tématem?

nauka, noty, dynamika, orchestr, hudební nástroje, notová osnova, písničky (staré) hudební skladatelé

Otázka č. 18 Jakým způsobem pracujete s Orffovými nástroji?

žáci je používají při doprovodu skladeb, rytmizace, doprovody k písním, hry při poslechových cvičeních, improvizace, délky not - rytmická cvičení, nácvik rytmu, zvukové hádanky

Otázka č. 19 Jakým způsobem pracujete s Flétna?

každý den se všemi žáky ráno pískáme, v HV doprovody k písním, v každé hodině 10 min výuka hry na flétnu, 1. nebo 2. hlas hudební hádanky, dechová cvičení, hra na poznávání lidových písní, hudební hádanky, pouze jako ukázka nástroje

Otázka č. 20 Na jaký nástroj hrajete v hodinách hudební výchovy?

Zde jsem vyhodnocovala každý nástroj zvlášť, protože většina dotazovaných hraje na více hudebních nástrojů. Nejvíce se v hodinách hudební výchovy využívá klavír.

Klavír 82%

Kytara 44%

Flétna 39%

Klávesy 8%

Housle 1%

3.1 Závěr k dotazníkovému šetření

Výsledkem dotazníkového šetření je zjištění, že se na většině škol používají stejné učebnice. Povědomí o alternativních učebnicích nějaké je, ale jsou to většinou učebnice, které mají dostatečnou reklamu. Čekala jsem, že mi budou doporučeni i další autoři, knihy, pomůcky a podobně. To se stalo jen ve dvou případech, kdy jedna dotazovaná popsala svoji pomůcku (karty s notami a na druhé straně správné odpovědi) a do alternativních učebnic přibyl zpěvník od Svěráka a Uhlíře. Předpokládám, že ostatní dotazovaní se hlouběji o hudební výchovu nezajímají anebo nechtějí měnit své zvyky a pracují pořád se stejnými materiály. Pět dotazovaných mi posílalo osobní email, že by rádi zpestřili výuku hudební výchovy a prosili o nějaké materiály a informace, což mě potěšilo, a tak jsem jim obratem informace, hry, nápady poslala. Dotazníkové šetření bylo pro mě impulzem pro výběr popisovaných učebnic a pomůcek. U učebnic jsem se zaměřila na nejpoužívanější a naopak na knihy, které by podle mě měl každý hudebník mít a u pomůcek jsem se zaměřila na další výše nezmíněné využití pomůcek a na pomůcky, které se v dotazníku neobjevily, ale mohly by pomoci zpestřit výuku.

4. Část - Porovnávání materiálů na ZUŠ a ZŠ

Posledním vytyčeným cílem mé diplomové práce bylo porovnat učebnice, pomůcky, materiály využívané v základních uměleckých školách a základních školách. Většina materiálů, které se používají na hudební výchovu (viz první a druhá část diplomové práce), se dají použít i na hudební nauku a naopak. Pomůcky, které jsem v diplomové práci popisovala, jsou použitelné také na obou školách. V Zušce se za jeden školní rok probere více teorie než na základní škole, proto je potřeba, pokud budeme využívat učebnice určené na ZUŠ v základní škole, si vybrat jen to, co se nám hodí. Ze své praxe mohu potvrdit, že učebnice a pomůcky, které jsem používala v hudební nauce, dále využívám i hudební výchově. Více než materiály v hodinách hudební výchovy mi dala praxe v ZUŠce. Vše se točilo kolem hudby, nemusela jsem řešit žádné jiné předměty, jako řeším teď na základní škole. Měla jsem dost času si vytvářet pomůcky jen na hudební nauku a všechny si je vyzkoušet. Tím jsem získala to, z čeho čerpám na základní škole stále. Základem dobré hodiny je podle mého názoru dobrý učitel, který je zapálený pro výuku a užívá si jí stejně, jako si ji užívají žáci.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala mapováním hudebních materiálů na základní škole. V první části jsem popisovala učebnice. Učebnice jsem rozdělila do dvou částí: učebnice pro žáky a alternativní učebnice. V učebnicích jsem se zaměřila na dvě nejpoužívanější vydávané řady (jak vyplynulo z dotazníku) a v učebnicích alternativních jsem popisovala nejen ty, které podle dotazníku jsou nejpoužívanější, ale i ty, které podle mého názoru by neměli chybět v žádné knihovně učitele hudební výchovy. Jsou to učebnice, které stále tvoří základy výuky hudební výchovy.

V druhé části diplomové práce jsem se zaměřila na pomůcky využívané v hodinách hudební výchovy. Opět jsem částečně vycházela z dotazníkového šetření. Popisovala jsem jednotlivé pomůcky, jejich využití a přínos do hodin hudební výchovy. O tuto část diplomové práce mě po vyplnění dotazníku žádali dotazované osoby. Ráda jim tyto informace předám

Ve třetí části jsem prováděla výzkum na základních školách. Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké materiály se využívají v hodinách hudební výchovy na základních školách. Výsledky mě nepřekvapily, protože z praxe, kterou jsem v rámci studia na UHK absolvovala, jsem měla povědomí o tom, jak hodiny HV probíhají. Tímto jsem splnila svůj první vytyčený cíl.

Resumé

Téma diplomové práce zní Učební materiál v hudební výchově na 1. stupni základní školy.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř částí. V první části jsou popsány učebnice pro žáky a alternativní učebnice pro žáky i učitele.

Ve druhé části rozepisují jednotlivé pomůcky, které lze v hodinách hudební výchovy používat.

Ve třetí části se zabývám dotazníkovým šetřením, ze kterého jsem vycházela při zpracování této diplomové práce.

V poslední čtvrté části srovnávám hudební materiály na základní škole a základní umělecké škole.

Resume

Thesis topic sounds Learning material in music education at the 1st grade of elementary school.

The thesis is divided into four parts. The first part described the textbook for students and alternative textbooks for students and teachers.

In the second part I describe the various tools that can be used in music lessons to use. The third part deals with questionnaire survey, from which I relied in preparing this thesis.

The last part I compare musical materials in elementary school and elementary art school.

Seznam literatury

LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2005. ISBN 80-7235-295-4.

LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 4. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2006. ISBN 80-7235-322-5.

LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. 2. vyd. Ilustroval Jana LAUDOVÁ. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7235-354-5.

LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. 2. vyd. Ilustroval Jana LAUDOVÁ. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2006. ISBN 978-80-7235-312-5.

LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. 2. vydání. Ilustroval Gabriel FILCÍK. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2005. ISBN 80-7235-294-6.

LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2000. ISBN 80-7235-127-3.

LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 4. ročník základní školy*. Praha: SPN, 2000. ISBN 80-7235-113-3.

LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999. ISBN 80-7235-092-7.

LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999. ISBN 80-7235-065-X.

LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. Praha: SPN, c1998. ISBN 80-7235-047-1.

JAGLOVÁ, Jindřiška. *Hudební výchova 5: učebnice pro 5. ročník základní školy*. 2. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Brno: Nová škola, 2011. ISBN 978-80-7289-292-1.

- JAGLOVÁ, Jindřiška. *Hudební výchova 4: učebnice pro 4. ročník základní školy*. 2. vyd. Brno: Nová škola, 2011. ISBN 978-80-7289-329-4.
- JAGLOVÁ, Jindřiška. *Hudební výchova 3: učebnice pro 3. ročník základní školy*. 2. vyd. Brno: Nová škola, 2010. ISBN 978-80-7289-140-5
- JAGLOVÁ, Jindřiška. *Hudební výchova 2: učebnice pro 2. ročník základní školy*. 3. vyd. Brno: Nová škola, 2012. Duhová řada. ISBN 978-80-7289-402-4.
- JAGLOVÁ, Jindřiška. *Začínáme s hudební výchovou 1. ročník: Pracovní listy nejen pro žáky 1. tříd*. 2. vyd. Brno: Nová škola, 2012. ISBN 978-80-7289-142-9.
- JAGLOVÁ, Jindřiška. *Hudební výchova pro 1. ročník: metodický průvodce, zpěvník*. 2. vyd. Brno: Nová škola, 2011. ISBN 978-80-7289-359-1.
- JAGLOVÁ, Jindřiška. *Metodický průvodce učebnicí Hudební výchova 2 pro 2. ročník základní školy*. 2. vyd. Brno: Nová škola, 2011. ISBN 978-80-7289-356-0.
- JAGLOVÁ, Jindřiška. *Metodický průvodce učebnicí Hudební výchova 3 pro 3. ročník základní školy*. 2. vyd. Brno: Nová škola, 2011. ISBN 978-80-7289-360-7.
- JAGLOVÁ, Jindřiška. *Metodický průvodce učebnicí Hudební výchova 4 pro 4. ročník základní školy*. 2. vyd. Brno: Nová škola, 2011. ISBN 978-80-7289-330-0.
- JAGLOVÁ, Jindřiška. *Metodický průvodce učebnicí Hudební výchova 5 pro 5. ročník základní školy*. 1. vyd. Brno: Nová škola, 2010. ISBN 978-80-7289-238-9.
- HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a posloucháme: posloucháme hudbu se žáky 1. stupně základní školy*. Praha: Scientia, 1994. Učebnice pro základní školy (Scientia). ISBN 80-85827-56-5.
- HERDEN, Jaroslav. *Hudba jako řeč: o poslechu ve škole i doma: metodické poznámky k učebnicím 1. My pozor dáme a posloucháme, 2. My pozor dáme a (nejen) posloucháme*. Praha: Scientia, 1998. ISBN 80-7183-126-3.
- STOJAN, Jaroslav. *Maličká su 1: učebnice hudební výchovy pro děti mateřské a základní školy*. Přerov: Jasto, 1996. ISBN 80-901932-5-0.

STOJAN, Jaroslav. *Maličká su 2: učebnice hudební výchovy pro děti mateřské a základní školy*. Přerov: Jasto, c1997. ISBN 80-901932-6-9.

STOJAN, Jaroslav. *Maličká su 3: učebnice hudební výchovy pro děti mateřské a základní školy*. Přerov: Jasto, c1997. ISBN 80-901932-7-7.

DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy: know how učitele hudební výchovy*. 2.vyd. Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2.

JURKOVIČ, Pavel. *Lidová píseň ve škole*. Praha: Muzikservis, 2000. ISBN 97-580607-12.

LISÁ, Dagmar. *Hudební nauka pro malé i větší muzikanty a kapitoly z dějin hudby*. Praha: Editio Supraphon, 1996. ISBN 80-7058-469-6.

LISÁ, Dagmar. *Hudební nauka pro malé i větší muzikanty*. Praha: Editio Supraphon, 1998. ISBN 80-7058-458-0.

HURNÍK, Ilja a Petr EBEN. *Česká Orffova škola: I. začátky*. Praha: Edition Supraphon, n.p., 1969.

HURNÍK, Ilja a Petr EBEN. *Česká Orffova škola: II. pentatonika*. Praha: Supraphon, n.p., 1969.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole I. učivo 1. díl*. Hradec Králové : Jaroslav Jenček - Orlice, 1999. ISBN 80-902662-5-8.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole I. učivo 2. díl*. Hradec Králové : Jaroslav Jenček - Orlice, 1996.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole II. Práce s písní*. Hradec Králové : Jaroslav Jenček - Orlice, 1997.

JÁNSKÝ, Petr. *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol : pro 1.-4. třídu*. 2., přeprac. vyd. Cheb: Music Cheb, 1995. ISBN 80-85925-01-X.

JÁNSKÝ, Petr. *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol*. 2., přeprac. vyd. Cheb: Music Cheb, 1995. ISBN 80-85925-02-8.

CD k učebnici Hudební výchova pro 1. ročník ZŠ. Praha: SPN, 1998

CD k učebnici Hudební výchova pro 2. ročník ZŠ. Praha: SPN, 1998

CD k učebnici Hudební výchova pro 3. ročník ZŠ. Praha: SPN, 1998

CD k učebnici Hudební výchova pro 4. ročník ZŠ. Praha: SPN, 1998

CD k učebnici Hudební výchova pro 5. ročník ZŠ. Praha: SPN, 1998

CD k učebnici Hudební výchova 1, doprovodné instrumentální skladby k učebnici.
Brno: Nová škola, 2011

CD k učebnici Hudební výchova 2, doprovodné instrumentální skladby k učebnici.
Brno: Nová škola, 2011

CD k učebnici Hudební výchova 3, doprovodné instrumentální skladby k učebnici.
Brno: Nová škola, 2011

CD k učebnici Hudební výchova 4, doprovodné instrumentální skladby k učebnici.
Brno: Nová škola, 2011

CD k učebnici Hudební výchova 5, doprovodné instrumentální skladby k učebnici.
Brno: Nová škola, 2011

VOZAR, Martin. Soubor hudebních her. Nový Jičín

VOZAR, Martin. 50 hudebních kvízů. Nový Jičín

VOZAR, Martin. Soubor hudebních doplňovaček. Nový Jičín

VOZAR, Martin. Soubor hudebních příkladů. Nový Jičín

VOZAR, Martin. Soubor velkých not. Nový Jičín

Příloha A:

Dotazník

Úvodní slovo

Jako téma diplomové práce jsem si vybrala Učební materiály v hudební výchově na 1. stupni základní školy. Jedním z bodů mé diplomové práce je dotazníkové šetření, ze kterého bych se ráda dozvěděla, jaké učebnice jsou nejrozšířenější a v jak velkém rozsahu se využívají hudební pomůcky v hodinách hudební výchovy na prvním stupni Pardubickém kraji.

Na jaké škole učíte?

Malotřídní škola

Klasická škola

Jiná

Jaká je délka vaší praxe ve výuce HV?

1-5 let

5-10 let

10-15 let

15-20 let

20 let a více

Na které škole jste studovali? .....

Jaké učebnice hudební výchovy používáte na 1. stupni?

SPN – Lišková, Hurník

Nová škola – Jindřiška Jáglová

Pansofia - Knopová, Koutský

Panton – Ladislav Daniel

Fortuna – Budík Jan

Jiné: .....

Které autory alternativních učebnic hudební výchovy znáte?

Jenčková Eva – Hudba v současné škole 1,2,3,4, Rytmy zimy, Hody, hody, doprovody,

Dopravní prostředky,...

Herden Jaroslav – My pozor dáme a posloucháme, ...

Jurkovič Pavel

G+W Cheb – Já písnička 1.,2., ...

Nesvatba, Pospíšilová, Vozar – Pojd'me si hrát, učíme se poslouchat

Vozar Martin – Soubor hudebních doplňovaček, kvízů, příkladů, her, ...

Stojan Jaroslav – Maličká su, ...

Jiné .....

Jaké alternativní učebnice využíváte na 1. stupni ZŠ?

Jenčková Eva – Hudba v současné škole 1,2,3,4, Rytmy zimy, Hody, hody, doprovody,

Dopravní prostředky,...

Herden Jaroslav – My pozor dáme a posloucháme, ...

Jurkovič Pavel

G+W Cheb – Já písnička 1.,2., ...

Nesvatba, Pospíšilová, Vozar – Pojd'me si hrát, učíme se poslouchat

Vozar Martin – Soubor hudebních doplňovaček, kvízů, příkladů, her, ...

Stojan Jaroslav – Maličká su, ...

Jiné .....

Které pomůcky využíváte při hodinách hudební výchovy?

Rytmické kostky

CD

Interaktivní tabule

Projektor

DVD

Pexeso

Karty s notami

Nástěnné obrazy

Orffovy nástroje

Flétna

Jiné ...

Jak často využíváte pomůcky při hodinách hudební výchovy?

Rytmické kostky

Každou hodinu	5-15x za rok	1-5x za rok	nevyžívám
---------------	--------------	-------------	-----------

CD

Každou hodinu	5-15x za rok	1-5x za rok	nevyžívám
---------------	--------------	-------------	-----------

Interaktivní tabule

Každou hodinu	5-15x za rok	1-5x za rok	nevyžívám
---------------	--------------	-------------	-----------

Projektor

Každou hodinu	5-15x za rok	1-5x za rok	nevyžívám
---------------	--------------	-------------	-----------

DVD

Každou hodinu	5-15x za rok	1-5x za rok	nevyžívám
---------------	--------------	-------------	-----------

Pexeso

Každou hodinu	5-15x za rok	1-5x za rok	nevyžívám
---------------	--------------	-------------	-----------

Karty s notami

Každou hodinu	5-15x za rok	1-5x za rok	nevyžívám
---------------	--------------	-------------	-----------

Nástěnné obrazy

Každou hodinu	5-15x za rok	1-5x za rok	nevyžívám
---------------	--------------	-------------	-----------

Orffovy nástroje

Každou hodinu	5-15x za rok	1-5x za rok	nevyžívám
---------------	--------------	-------------	-----------

Flétna

Každou hodinu	5-15x za rok	1-5x za rok	nevyžívám
---------------	--------------	-------------	-----------

Jakým způsobem pracujete s rytmičnými kostkami? ...

Jakým způsobem pracujete s CD? ...

Jakým způsobem pracujete s Interaktivní tabulí? ...

Jak využíváte projektor? ...

Jakým způsobem pracujete s DVD? ...

Jakým způsobem využíváte křížovky a doplňovačky? ...

Jakým způsobem pracujete s Otočnými kostkami? ...

Jakým způsobem pracujete s notami na kartách? ...

Jaké máte ve škole nástěnné obrazy s hudebním tématem? ...

Jakým způsobem pracujete s Orffovými nástroji? ...

Jakým způsobem pracujete s Flétna? ...

Jak často využíváte flétnu? ...

Na jaký nástroj hrajete v hodinách hudební výchovy? ...